

Slovenske večernice

za

poduk in kratek čas.

Dvanajsti zvezek.

Književno naznanilo.

Po gg. bukvarjih: J. Leonu in E. Lieglu v Celovcu; J. Giöntinitu, J. Lerherju in M. Gerberju v Ljubljani; K. Soharju v Gorici; J. Tarmonu v Celju; Fr. Lejrerju v Mariboru; J. Schimpfu v Terstu; J. Vepusteku v Novem mestu in J. Rešu v Kranju se dobivajo sledeče družbine bukve:

	gld.	kr.
1. Slovenske večernice 1. in 2. zvezek vkup 1860	—	30
2. „ „ 3. zvezek 1861 . . .	—	20
3. „ „ 4. zvezek 1861 . . .	—	20
4. Zgodbe sv. pisma starega zakona 1860 . . .	—	40
5. „ „ novega zakona 1860 . . .	—	40
6. Marije rožen cvet. Molitevne bukve s premišljevanjem v počeseenje narsvetejših sere Jezusa in Marije	—	60
7. Humbertove resnice sv. vere v premišljevanje 1859	1	—
8. Šola vesela lepega petja. Z napevi vred . . .	—	40
9. Pesmarica za šolo in dom. Z napevi vred . . .	—	4
10. Božidar. Pripoved za mladost	—	4
11. Elizabeta ali pregnanci v Sibiriji. Povest za mlade in odraščene ljudi	—	15
12. Ogledalo čednosti v povestih	—	20
13. Kraljedvorski rokopis, poslovenil Fr. Levstik . . .	—	10
14. Zgodbe sv. cerkve. Spisal A. Lesar 1863 . . .	—	40
15. Deteljica ali življenje treh kranjskih bratov francoskih soldatov 1863. Spisal J. Cigler . . .	—	36
16. Jezus Kristus devicam svojim nevestam na serece govori itd. 1864. Spisal A. Lesar	—	36
17. Hudo brezno ali gozdnarjev rejeneec. Povest za mlade in odraščene ljudi 1864. Spisal Fr. Erjavec	—	20
18. Juri Kozjak, slovenski janičar. Povest iz XV. stoletja. 1864. Spisal J. Jurčič	—	36

Slovenske večernice

poduk in **kratek čas.**

Na svitlo daje
družba sv. Mohora.

Dvanajsti zvezek.

Z dovoljenjem visokočast. Kerškega knezoškofijstva.

V CELOVCU 1865.

Natisnil J. Blaznik v Ljubljani.

10

II. C 26085 f

IN-030003310

Spomini starega Slovenca

ali

Čertice iz mojega življenja.

(Spisal **Andrej Pajk**, bívši avstrijski in francoski vojšak, vojni vjetnik na Francoskem in Ruskem ob Napoleonovem času.)

I.

Kako sem nosil študentovsko in kako sem jo spremenil v vojaško suknjo.

Rodil sem se leta 1789 na Hudem pri Zatičini na Dolenskem. Sosedje kmetje so me imenovali in klicali za Jakševęga Andrejčka, v kerstnih bukvah pa sem bil zapisan za Andreja Pajka. Moj oče in moja mati sicer nista bila bogata, pa vendar še precej premožna; jaz sem jima bil prvi ljubček izmed devetero otrók. Hteli so iz mene narediti gospoda; zató so me poslali v šolo; toda šola denar požira, kakor pravi pregovor; moji starši pa niso radi za-me denarjev trosili. Zató sem moral še v tretji razred (klas) bos v šolo hoditi.

Leta 1807 sem bil v štertem razredu v Ljubljani pod gospodom Kersnikom; ta učenik so mi bili najljubši izmed vseh. V tej šoli sem dobil nekaj zastopnosti in učenosti, dobil sem pravo veselje do uka, zlasti do latinskih šol. Stopil sem leto potlej v „parvo,“ kakor smo imenovali tačas prvo latinsko šolo. Ali nekaj me je brez prenehanja jedlo in grizlo.

Nobenemu mladenču ni namreč po volji, ako vidi, da so njegovi tovarši bolje in lepše oblečeni, kakor on sam, tembolj ako ne samo nima dobre obleke, ampak ima celó slabo. Bilo me je sram v lepi beli Ljubljani, med lepo oblečenimi sinovi premožnih in ošabnih Gorencev in med tenkimi mladenči bogate gospóde študirati — mene ubozega Dolenca v ponošenem opravku.

Kaj si izmislil brihtnoglavec Andrejček Pajk iz Hudega doma?! Djal sem sam pri sebi: „Da bi te — jaz nisem za Ljubljano. Pobral bom svoja kopita, mala in velika, vse vkup bom zadel na ramo in hajdi v ponižno Novo mesto študirat na dolensko stran; tam bom lože živel; gotovo niso tako nališpani in nasukani, kakor v Ljubljani. Novo mesto bo boljje pristovalo moji obleki.“ — Kakor namenil, tako storil.

Prejel sem dobra spričevala od perve latinske šole iz blagih rok gospoda — Valentina Vodnika, kterega pa tačas nisem poznal še, da bodo kedaj imeli tako imenitnost med Slovenci, kakor slišim, da se jim dan danes skazuje. Da je mož slovenski pevec, tega še menda vedel nisem. Pa prav je, ljubi moji rojaki, da ga častite moža, on je bil dober gospod, — e malo je tacih!

V Novem mestu so me pater prefekt Gratus Mavermajer radovoljno vzeli v drugo šolo. Dobil sem pri peku na oglu velicega terga življenje in stanovanje za tó, da sem učil nekega malega porednega Petra in neko Marijico brati in pisati. Oh dobro mi je bilo zares, živel sem brez skerbí. Pa tisto, kar v beli Ljubljani, gonilo me je tudi tukaj: nobenega krajcarja ni bilo v žepu, zató slabo oblačilo na telesu, od doma pa čisto nič. Prijateljev in znancev sem imel revež tudi malo, izmed teh še eden živi, Kastelec po imenu; dan danes so fajmošter v neki veliki fari na Dolenskem. Morda bi bil zdaj tudi jaz duhovnik, ko bi bil pamet imel, in koliko grenkih grenkih dni ne bi bil doživel!

Na Laškem se je bila vojska tačas močno razvnela. Ker je kranjska dežela soseda laški, zato se je bilo bati Avstrijancem za staro Kranjo. Pripravljali so se na sovražnika, kterege so že za gotovo pričakovali, kakor se je dalo. Tako smo bili tudi veliki študentje odbrani v tako imenovani študentovski kor. Vsak, kdor je količkaj mogel, moral se je v orožji uriti in učiti, kakor vojašk novak, vendar plačila ni bilo nobenega za to posiljeno službo. Mislil sem si zdaj: „Kaj bo? Črevlje bom pri tem štopicanji in štelevičenji raztergal, drugih gotovo ne bom dobil. Denarja že zdaj nimam, pri tej službi tudi ne bom nobenega bora zaslužil, kaj bo!“ Tako sem premišljeval, a predrugačiti si nisem mogel. Kar je, to je, bode že Bog dal kaj, tako sem se tolažil.

Ravno o tem času se nanagloma začno shajati kompanije deželnih brambovcov v Novo mesto. Ves novomeški bataljon, šest kompanij se jih je sešlo, samih poštenih Kranjcev. Med njimi je bilo veliko Višnjakov, mojih faranov iz Zatičine in drugih mojih krajev; znancev in prijateljev sem imel zdaj več, ko popred.

Kar me na enkrat pusta sreča zadene. Nekova stara baba iz mojega rojstnega kraja pride k svojemu sinu, tačas vojaku, v Novo mesto gledat, ali je še tak, kakoršen je bil, ko je šel od doma. Greoč pa mi prinese od mojih, kakor sem že rekel, dosti premožnih staršev — Bog jim daj milost svojo! — pripomoč v duarjih. Mislil bi si častiti bravec, da je moralo že nekaj denarja biti, saj je bilo za pol leta; ves ta čas namreč nisem ga dobil ne boriča od doma. Tudi jaz sem tako menil, ali kako sem se prestrašil, ko zagledam — buzarona! — celih petnajst krajcarjev — nič manj, nič več. Godernjaje gledam veliko kuprasto podobo z napisom 15 krajcarjev.

„To tedaj,“ rekel sem malo nevoljen, Bog mi grehe odpusti — „to tedaj sem prejel od skopih staršev za celih šest mescev! Kaj mi je storiti? Moje

oblačilo je na pol raztergano: v orožji pri oddelku študentovskem zastonj črevlje tergati, to mi malo in dosti ne kaže.“

Zdaj vidim nekaj svojih prijateljev iz Višnje gore v nekem stanišču za dnarje igrati. Začnó me napravljati, da bi šel še jaz. „Ne bodi tako dervén, Andrejček, ampak pojdi igrat, bodeš dobil še enkrat toliko, kakor imaš.“ Jaz pa igranja še nisem bil vajen; moj stan in druge okoliščine, ktere vsak lahko ugane, so mi branile se préd prijeti tega posla. Zdaj mi pa nekaj pravi notri: „Andrejček, le igray; kaj če veržeš ta debeli denar tje, za pol leta si ga dobil, pa kakor si prebil pol leta brez njega, tako boš še pol.“ Začel sem pošteno delo; bil sem brihtneji od družih. Sreča me je iskala, kakor vsacega, ki na pervo igra. Nismo dolgo premetavali, ko izpraznim vsem pajdašem žepe in je do suhega oberem. Odnesel sem bil deset debelih tridesetakov, to je bilo celih pet goldinarjev. O veliko veselje za mladega študenta! Toliko denarja nisem še nikdar imel, do tistega časa. Ni čuda, da sem si naredil usnjat pas, da bi denar, ki je v tedanjih okoliščinah veliko težo imel, vedno pri sebi nosil; zmerom pa še nisem mogel pozabiti, da nisem od doma dobil za pol leta več ko 15 krajcarjev. Če bode tako šlo, kaj pa bo, jaz ne morem biti brez vsega denarja. To ni nič, jaz moram svoj stan premeniti, mislim si, da bom imel še kedaj toliko penězov ko zdaj. Kaj sklenc Jakšev Andrejček iz Hudega? — Nameni si, nič več brez plačila kakor študent se vaditi po vojaški.

Grem nekega dne k bataljonskemu pribočniku (adjutantu) in ga poprosim: „Ne bi mi li mogli, gospod, kako vojaško službo nakloniti? V orožji sem se nekaj privadil, pisati znam, brati sem že davno znal, to in to znam tudi takó in takó.“ — Gospod me gledajo od nog do glave. Menda sem jim bil že po vseči, rekli mi niso nič družega, samo: vsedi se. Dajo mi v roke pero in papir in narekujejo mi hitro

en stavek, da bi vidili, kako pišem. Pisal sem, kar sem naglo najlepše mogel. Tudi pisava jim je bila po godu. Poslali so me k tretji kompaniji za prvega feldvebeljna.

Stotnik Bogataj me gledajo kakor gospod pribočnik in prašajo naposled, ali si bom upal pisati liste za preskerbljevanje vojakov. — „Ne dvomim gospod stotnik! gotovo je bom pisal“, odgovorim jaz.

„Prav tako moj ljubi!“ reče mi gospod.

Tako sem postal vojak prostovoljno. Ali prenašlo storjeno, slabo storjeno.

II.

Služba avstrijska.

Zdaj mi dajo lepo, novo suknjo z zelenimi ošivi, gosposki klobuček in dolg, plav šopek iz svetlih petelinovih peres na njem, v roko pa lepo gladko terstiko za paličico. Ničesar mi ni manjkalo, kar dela gospóda, kajti tudi v žepu ni bilo prazno. Dajali so mi devet in dvajset krajcarjev na dan. To se mi je zdelo ne samo zadosti, ampak celó veliko, ker nisem bil vajen denarjev dobivati. Malo in dosti: bilo mi je prav dobro in bil sem sam s seboj in s spremembo svojega stanu popolnoma zadovoljen.

„Še le čez pol leta bodem star dvajset let“ — mislil sem si tačas — „pa sem že v tako dobri službi! Hvala bodi Bogu in moji pameti, ki sta me tako dobro vodila, že sem feldvebelj avstrijskega cesarja.“ Plača na dan se mi je po družih zaslužkih kmalo pomnožila takó, da mi je hodilo skoraj več ko gol-dinar na dan.

To je bilo l. 1809. Ugibal sem tedaj v svoji glavi: „Kakor je moja rojstna številka srečna devetica, ravno tako je zadnja številka leta, v katerem sem premenil svoj stan prav po sreči, tudi srečna

devetica.“ Le stoj Andrejček, po čudnih potih boš še hodil v svojem novem stanu, sreča je nestanovitna!

Na nagloma se je razglasilo: Francozi so na meji. In nismo bili dolgo v Novem mestu. Kmalo pride ukaz, da naj gremo na Ljubljano in od tod na Notranjsko.

Pridemo do Razdertega. Tu so nas čakali okopi (šanci), za silo dobro narejeni in namenjeni braniti Francozu, da ne bi prenašlo prilomastil na Kranjsko. Tu noter tedaj so nas poteknili, da bi odbijali Francoze, kedar pridejo. Šestnajst sto mož in naš prvi bataljon je šlo v okope; veliko družega vojaka pa je bilo nastavljenega v Razdertem in po okolici. Nas Kranjce so postavili v najviši nasip, pa nekaj Ogrov je bilo pri nas. Pripravljali smo zdaj vse, kakor in kjer se je dalo, da Francoza zapodimo, ali mu vsaj ubranimo v sredino naše dežele.

Predno smo se še do dóbra pripravili, pridejo Francozje. Naš poveljnik, ki bi bil imel pri nas ostati in se z nami braniti do zadnjega moža, — ta nas meni nič tebi nič popusti. Sicer ne sodim, ali je mož iz boječosti pobegnil, ali je imel sam sebe za več vrednega, ko vse nas druge, ali je morda ukaz dobil od viših: samó to vem, da je pete pobral v nevarnosti in v Ljubljano hitel.

Drugi dan se začne bojevanje. Za prvega so se streljavkali Francozje in naši, ki so stali v Razdertem, po malih trumah nagajaje si med seboj iz zatišja. Francozi so tudi nam, ki smo bili na šancih, marsiktero okroglico na visočino po zraku poslali. Pobili so jih izmed nas res malo, ker smo bili zavarovani v nasipih, ali marsikoga so ranili. Pa tudi mi jih izza kota nismo pri miru pustili, ampak nekteri se je zvernil, zadet od krogle iz naših kanonov, da ni vstal na tem svetu nikdar več. Na krilu, kjer sem bil jaz postavljen, stal je tik mene velik kanon. Vidilo se je raz šance lepo do hriba Nanosa, pod

kterim so Francozje po kompanijah marširali. Kanon, ki sem stal zraven njega celih pet ur nepretergoma, metal je posebno dobro v vsako francosko kompanijo, ki se je izza hriba prikazala, dvanajst funtov težke kroglice. Kedar je zagermelo iz njegovega žrela, padlo je veliko belohlačnikov, in vselej sem dobro videl tjakaj. Vendar, ako ima človek, celó v prvič, celih pet ur delo pri tacem gromovniku, začnó ga ušesa boleti, ako ni posebno privajen. Jaz sem bil skoraj oglušel, in še dan danes mi brenčí od tedaj po ušesih.

Avstrijska posadka v Razdertem ni mogla braniti se proti Francozom. Potegnejo se torej naši vojaki, kar jih ni bilo pri nas v okopih, proti Ljubljani nazaj, da bi tam naznanili meščanom Napoleona. Nas šestnajst sto mož pa popusté tamkaj, da bi se branili in mesto varovali, dokler bi bilo moči.

Pa živeža nam niso bili pustili nobenega. V okopih smo imeli le malo, Francozje pak so nas pritiskali od vseh strani. Pet dni smo stradali; vsak dan le četertino navadnega dela smo dobivali, vode pa nismo nobene imeli. Nekteri možjé so bili tako žejni, da so šli pit iz okopov ven k studencu; pa Francozje so je pograbili in ni jih bilo več k nam.

Da-si ravno pa smo pet dni grozno stradali prostaki in častniki (oficirji), zmanjkalo je peti dan popolnoma vsega, kar pomaga želodecu v njegovih težavah. Zató se je moral polkovnik ogerski, ki nam je zapovedoval, pogoditi z Francozom o udaji. Pogodbe so bili tako naredili, da so se častniki vsi smeli s polkovnikom vred prosto pomakniti v Ljubljano, nas niže pa so prodali Francozu, da so sami sebe odkupili. Sestradani in suhi ko goba ste bili vi častniki zares, ali blagor vam, vsaj peté ste srečno odnesli domú; mi pak, ki nismo družega storili, kakor to, kar smo morali, mi smo vse huje reči na pleča dobili. —

III.

Kako so me gnali vjetnika proti Francozkemu.

Pisano smo gledali veselo odhajajoče častnike. „Kaj bode z nami?“ to nam je šumelo po glavi. Nismo dolgo ugibali; precej smo razvideli svojo osodo.

Zapoved nam je prišla od Francozov, da naj gremo iz okopov ven v dolino. Potuhnjeno smo gledali, ko so nas po versti na cesti razpostavili, moža k možu. Francoski vojaki, stari vojskarji, vajeni zmage, gledali so zaničljivo na nas premalo izurjene, da-si krepke in zastavne avstrijske vojnike, kakor gleda močnejši deček na mlajše in slabeje svoje verstnike, ktere je ravno pometal.

Ukažejo nam orožje na kupe položiti pred sé. Radi smo storili tako, saj bi bil vsak rajši kos kruha premlatil z zobmi, kakor pa troje sovražnikov s puško in sabljo. Lakota je le lakota.

Pa Francozom ni bilo zadosti, da smo jim dali orožje radovoljno iz rok, hoteli so še naše mavhe iz telečje kože imeti, ki smo je na plečih nosili. Kdor ni imel ničesar svojega notri, dal je rad še to, da mu ni bilo treba ničesar več nositi; ali kdor je kaj svojega premoženja imel v njej, ta se je nerad, grozno nerad ločil od svoje mavhe na herbtu. Francozje pa niso prašali, ali daš rad ali nerad, ali boš dal ali boš imel; ampak tistemu, ki bi se bil branil, vzeli so še rajši, ko tistemu, ki je rad dal, ker so vedeli, da se le polna možnja tatú boji.

Jaz sem si bil tudi nekaj nahranil, od ust pritergal. Jeza me je torej grabila, ko sem moral gledati, kako mi Francozje mavho tergajo in moje premoženje med seboj delé. O ko bi včasih človek vsaj

vedel, komu hrani in varuje, kolikrat bi rajši sam zapravil, mislil sem si. Prav vesel bi bil, ko bi bil mogel vsacemu eno za uho pritisniti, pa kaj sem hotel, samo Bog! da mi je uni niso pritisnili, kar bi mi bili lahko.

Bila je na ta dan ravno postna nedelja. Ah žalostna postna nedelja, ko sem moral vpervič svojo ljubo domačo deželo zapustiti, kjer se govori, kakor sem najpred govoriti znal, in v katerem vam zdaj svoje križe in težave razkladam. Zapustiti domovino in daleč daleč iti na Francosko, pa še v zapor, to je bilo hudo, ljubi moji!

Zdaj nismo imeli na sebi nič, pa tudi v sebi nič. Ali nihče nas ni prašal: Ali si lačen, žejen? Kaj ti manjka? Častnik, kateri je bil prejel opravek, da nas vjetnike popelje na Francosko, zapové nam vverstiti se, kar se je dalo na gósto. Potem nas obstopi velika straža francoska z nabitimi puškami. Častnik zakriči s svojim čistim glasom, da nam je zvonilo po ušesih, stražarji nam pa velé se na levo zasukniti. Častnik drugóč zakriči, bobnar začne rompljati in razbijati po bobnu, da je bilo groza, mi pa žalostni; eni izmed nas, ki so bili brambovci in so doma imeli žene in otroke pa v jok. Ali kaj je pomagalo!

Ko zadoní ukaz „stopaj!“ hajdi vsak je moral naprej, kamor so mu kazali francoski stražniki. Kam? tega nismo vedeli, povedati nam nihče ni mogel. To pak smo le predobro vedeli, da na dobro nas ne ženó, ker nas odvráčajó od doma proč. „Umri ali hodi“ tako so nam žugali in vsak lahko vé, katero smo izvolili.

Pervi dan na potu je nam bilo hudo, šembrano hudo. Pomisli kak človek, kakošen prah naredí šestnajst sto mož, na gostem mož za možem, po suhi prašni teržaški cesti! Tak prah je bil, da skoraj nisem videl svojega soseda, ki je taval tikoma pred menoj, da sem mu zmiraj na pete stopal, ker me je

rinil drugi za herbtom naprej. Imel sem prahú polna usta, poln nos, malo in dosti; ves sem ga bil poln. Skoraj mi ni dalo dihati. „Sapnik se mi bo zadela in zamašil“ mislil sem in komaj sem stopal naprej, „oči mi bodo zatemnele, vse so že od cestnega prahú zakidane.“ In pa vročina, kaj mi je prizadela le - ta! — Žejni pa kakor suha kepa. Lakota se še pozabi, ali žejo terpeti, to je huje ko ne vem kaj. Madjari, ki so bili z nami, so kleli in rentočili neprenehoma po svoje, Hrvatje so bogmali po svoje, mi Slovenci smo se pa tudi po svoje hudovali. Zdihovali smo po svoji poterpežljivi natori: „Bog nam daj še enkrat do vode priti, sicer vsi od žeje pocepamo.“ Res je več Ogrov prvi dan obležalo, da kar naprej niso mogli, da-si ravno so francoski stražniki vpili in se jezili. — Komaj sem čakal večera. „Zvečer bomo vendar vsaj vode dobili, če že kruha ne — mislil sem si — poginiti nas vendar ne bodo pustili.“ Prišel je zaželeni mrak. Zdaj se bomo odpočili, kaj za v usta djati dobili in pa vode, veselo so si pravili tovarši moji.

Dadó nam res pičlo mero kalne vode in košček kruha. To je bilo že dobro, ko bi zopet druge, rekel bi, še huje nesreče ne bilo. Čez noč smo imeli namreč ležišča po hlevih, kamor so nas zaperli kakor kozle in okoli in okoli straže razpostavili prav na gosto. Bog se usmili, kam bom ušel, ki sem bil tako zdelan in truden, da bi bil kar obležal; stražnikov bi nam ne bilo treba zares, majhna pest vojakov bi nas bila lahko v kozji rog ugnala. Pocepali smo kakor snopje na zdrobljeno slamo, ki je bila tu razstлана. Nobeden si ni postiljal, ampak vse križem smo pospali, kakor kralj - Matjaževa vojska. Truden sem bil, to je res; ali ko bi bil vedel, da si v tem spanji tako strašensko nadlogo na glavo nakopljem, ne bi bil šel spat. Na slami so namreč poprejšnji večer spali družega transporta vojaki; Bog vedi, kaki so bili, da so bili tako nečedni, kajti za-

pustili so nam bili toliko tiste hude živalce, ki terpinči in nadleguje po noči in po dnevu človeka, kedar se mu enkrat priklati in katero z več imeni pozrajo sosebnostno razcapani berači.

Ko začne drugo jutro tambor na vse zgodaj razbijati in nas na noge sklicovati, prihajali smo vsi brihtnejši in skočnejši iz hleva, kajti spodbadale so nas te živalce, da je bilo groza. Vsak mož je dobil četert kruha soldaškega komisa za celi dan; ali ga snej precej zjutraj, ali pa enkrat malo enkrat malo. Eno četert smo dobivali celih petnajšt dni noter do Mantove. Vodo smo smeli piti le zjutraj in zvečer, kedar smo bili zaperti; na potu pa, če smo tudi cel dan ob vodi hodili, ni smel nobeden kapljice serkniti.

Štiri in dvajset potov (maršov) so nas po noči po cerkvah zapirali, ali pa kam drugam, kjer so se poprejšnji transporti hranili in živali puščali, tako da smo se jih bili tako nalezli, da me groza spreleta, kedar se domislim. Nastopki so bili, da smo bili blede kakor kamen, koža terda in skeleča, kakor bi si bil kopriv naložil. — Vem, da se bo nekterim od tega brati gnjusilo, pa meni je do tega, da po resnici povem svoje nadloge, in ako hočem vse povedati, ne smem té primolčati, ki je bila ena najhujših. — Pa nihče ne misli, da smo bili sami krivi, da smo to nadlogo terpeli; ne, temveč na vso moč smo si prizadevali, tega vruga s sebe odkopati. Kostni so se nam majale, tako smo bili suhi od straje in uši. Ko pridemo do Mantove, šlo nam je na bolje — hvalo Bogu! — iznebimo se sitnega in neusmiljenega zapovednika in dobomo tudi več živeža; na dan pol hleba, tedaj še enkrat toliko, ko pred. Res smo imeli še nekaj bankovcev, katerih Francozje niso hteli vzeti, ko so nas ropali; in v Mantovi smo je ponujali, za kolikor bi jih bil kdo hotel. Ali nihče jih ni hotel poznati avstrijskih bankovcev; niso bili vredni nič, še beliča ne, in proč smo je pometali.

Od Mantove so nas spremljali ali, da bolj prav rečem, gonili civilistje. Malo število jih je bilo; ko ne bi bili tako sestradani in zdelani, lahko bi se jim bili ustavili, da-si smo bili brez orožja. Ali to nam še na misel ni prišlo.

Na vsaki postaji so se naši spremljevalci premenili in drugi brambovci so nas gonili zopet do prve postaje in tako dalje. Tolažili so nas zmirom z mestom Turinom. „Tam boste dobili denarjev in živeža več,“ rekli so in mi smo hitreje stopali, da bi bili popred v Turinu.

In lej, ko smo storili 24 potov od moje domovine, prišli smo v Turin, ki nas je rešilo revščine. Veselo smo kričali, vsaki je le na to mislil, da se bo tukaj najedel, na drugo smo bili pozabili, na dom že ni nihče mislil, ali pa le redkokrat, lastni želodec mu ni pripuščal na koga družega misli obračati ko na-nj. Dobili smo pol hleba prav lepega kruha, prostaki in korporali po 4 francoske solde (sous), mi feldvebeljni pak po 8 na dan. Zdaj smo se še le okrepčali in svoje živeče nadloge znebili, ko smo si živež sami kupovali. Cenó je bilo pa k sreči tačas vse. Okrepčavši se, potegnemo jo veseli naprej proti Francoski. Tretji dan pridemo do visoke gore, ki se imenuje Mont Cenis. Šli smo sedem ur navzgor po široki, gladko v sterme skalo vdeleni cesti. Tukaj dobimo lepo stanovanje pri menihih — Bog jim daj dobro, to so bili možjé po volji božji. — Dali so nam belo oblečeni možjé vina dovolj in mesa, da smo ga bili vsi siti, in vse to so nam dali menihi zastonj. Tacega še nismo imeli, kar sem bil vojak, in spoznavali smo to dobrotljivo postrežbo toliko bolj, ker smo bili vjetniki, sestradani, utrujeni, ujedeni, v sovražnikovi deželi. Vsi smo se skoraj veselja jokali in Boga hvalili, bodi si Hrovat ali Madjar ali Kranjec, pore-den ali pošten; za menihe pa bi bili ne vem kaj storili tačas, ko bi bili hoteli kaj od nas. „Božja previdnost nas je semkaj pripeljala, in božji ljudjé

so to, ki so nas pogostili," djali smo, da-si ravno smo bili vojaki.

Solze hvaležnosti so se marsikomu utrinjale skrivaj, ko smo se poslovili od dobrih belih menihov. Jaz gotovo nisem mislil, da bom ta sveti kraj še kedaj videl.

IV.

Kako se mi je godilo na Francoskem.

Kakor truden popotnik, ki je v deževji in mrazu težko težko po blatu gazil, laglje noge vzdiga in se mu veselje zopet poverne, ko zagleda gorko solnce in jasno nebo nad seboj in gladko stezo čez travnik: tako je bilo nam, ko smo prišli na Francosko. Vsak dan se bolj okrepčamo od poprešnje revščine, vsak dan veseliši prihajamo, bolj poskakujemo; jaz — kakor sem bil od mladih kolen malo norosten — še včasih zapojem kako milo pesmico domačega glasú tu na tujem, in tovarši moji so me radi slišali in mi pomagali, da so le pozabili nekaj časa domovine, ki jim je zopet bolj na misel hodila. Lahko pa sem bil vesel, saj sem imel zopet nekaj denarja in celo svojo terstiko sem imel še zmirom, ki sem jo bil v Novem mestu dobil; tudi to so mi bili Francozje v Razderstem pustili. V celem kerdelu ni nobene druge palice — se je djalo — sam Andrej Pajk feldvebelj jo ima, pa jo na prodaj ne dá. To me je veselilo.

Skozi Chambery, poglavitno mesto Savojarjev, smo šli v Lyon. Popotovali smo po dolgih žlebovih med hribi in dolinami. Solnce je sijalo, lepo vreme je bilo; za živež tudi nobene sile, samo vodo smo tako kalno pili, kakor bi bila s pepelom namešana. Pa kaj smo hoteli, navadili smo se, in ker smo vidili, da bolje ni dobiti, prav dobra nam je bila. Bili smo Kranjci večidel malovedeži in ničvideži, ki se niso

čez deveti prag ozerli; zato smo tudi od ogla do ogla ogledovali to veliko mesto lepe francoske dežele. —

Samo še štiri pote od Lyona smo vkup hodili, kar so nas gnali iz slovenskega Razdertega. Potem nas pa razdelé nekoliko na mesto Bourges, nekoliko nas je šlo pa na mesto Nevers.

Ker sem svojo feldvebeljsko palico še imel, postanem komandant transporta, v katerem sem transportiral tudi sam sebe. Vendar ta sreča in dobro plačilo, ki sem ga za tó dobival, ni me dolgo tepelo. Božja šiba me je iz naglega zadéla in hudo otepla.

Veliko sem bil prestal od Razdertega noter do Francoskega. Lakota, žeja, uši, pomanjkanje spanca, vse me je pritiskalo. Da-si sem bil terden čok, vendar toliko preterpeti nisem bil vajen, kar je preveč, je preveč. Tudi vodo smo pili na potu kalno kakor lužo. Zalezlo je bilo vse to globoko va-me in glava me je jela boleti, ko sem bil komaj nekako povelje dobil čez druge sovjetnike svoje. „To ne bo dobro, če zbolim tu na tujem. Kdo mi bo stregel? Še merzle vode mi ne bo imel kdo prinesiti! O zakaj nisem umerl pri Razdertem, da bi me bili vsaj na domači zemlji pokopali!“

Komaj sem začel tako premišljevati, bolezen je bila že tukaj. Moral sem v posteljo. Odpeljali so me v zdravilnico; dobil sem hudo vročinsko bolezen. Tam so me hranili in stradali, da se Bogu usmili. Francozje so nevoljno kričali nekaj nad menoj; jaz še tačas nisem razumel, kaj hočejo, vendar sem vedel, da meni letí, ker so obraze spakovali, kakor bi hteli reči: Še tebe se bo kdo ogibal! Bilo mi je hudo; komaj da sem razložil, da ležim. Mislil sem: „Andrejček, zdaj le je prišla tvoja zadnja ura!“ Spomin in pamet me zapustita in več dni sem ležal, da ne vém, kako se je z menoj godilo. Mešalo se mi je in blodil sem vsakotere reči; k sreči me niso raz-

umeli okoli stoječi, kajti kdo je daleč od mojega doma razumel moj domači jezik. Spametvam se le, ko čutim, da mi raz noge obliž tergajo. Dadó mi kupico vina; okrepčalo me je to, in od dne do dne je zopet bilo malo bolje. Rekel sem: „Bo že bo, Andrejček, ne bodeš še umerl ne.“ Precej dolgo sem bil še bolehav; najrajši in najlaglje bi bil zdaj jedel in pil, pa nisem imel kaj. Stradali so me do dobra. Prec ko sem stopil zopet na noge, prašal sem po svojih tovarših; skoraj nobenega že ni bilo v mestu. Med tem ko sem jaz dolgo v zdravilnici bil, zaslužili so moji tovarši že veliko denarja na kmetih in se lepo gostili; poslali so bili namreč vse na deželo, da so delali. Moških delavcev je na Francoskem tačas grozno pomanjkovalo. Samo krumpci in druge moške pokveke so doma ostali, vsi drugi, da so le mogli orožje nositi, morali so z Napoleonom v Avstrijo in Španjsko na vojsko. Domá so jim žene, starci in otroci sami dela opravljali, oni pak so ropali po cesarskih in španskih deželah, igrali in pevali, pili in dobre volje bili. To se ve da, dobro se jim je godilo, bolje ko nam jetnikom. Pravili so tačas, da je bilo osemdeset tisoč jetnikov po vsej Francoski. Ti so tedaj delali in plačilo dobivali, majhno je bilo res, vendar bolje ko nič. Zvesto smo tudi popraševali, kako je kaj na Avstrijskem. Francozje nam povedajo, da je Napoleon povsodi premogel, da je dobil, česar je želel in cesarjevo hčer za ženo.

Neki dan zvemo veselo novico, da se povernemo v domino. To je bilo veselje, ko so se jeli od vseh kotov zopet shajati vojni jetniki, zdaj že ne več jetniki. Mi slovenskega jezika smo veselo kričali in peli staro višnjansko popevko:

Oh usmili se Bogú,
 Kak je v Višnjigori hudó:
 Otroci se milo jokcajo,
 Matere pa ravno takó;

Višnjana ni noben'ga domú,
Oh usmili se Bogu, itd.

Ta popevka je nam bila sosebnó zató priložna, ker je bilo pri nas veliko oženjenih brambovcev in pa veliko Višnjanov. Zapeli smo nektero veselo vojaško, pa moja stara pamet se jih ne domišljeje več. Jaz sem bil prvi pri veselih, da-si še ne terden, ko drugi; in pa še nekaj mi je bilo, kar me je prav nekaznega delalo — lasé mi je bila moja vročinska bolezen populila, golo bučo sem nosil. O kako nekazno! Noter do Avgsburga sem bil gologlav.

V.

Kako sem zopet v domovino popotoval.

Še le ko odidemo, premislim Nevers. Res sem tam prestal hudo bolezen, ki mi je dolge lase vzela; res sem bil tam večidel zapert, ali bolan ali bolehav; res so tovarši moji denarja zaslužili, jaz sem bil pa še svojega poprej nahranjenega in od ust priterganega zapravlil: toda tudi marsiktero urico sem imel veselo, da sem bil kakor doma.

Jako rad sem gledal potem, ko sem vstal od bolezní, včasih verste fantov in deklet. Sosebno ob nedeljah so se zbirali na gladkem tergu pred cerkvijo po sv. maši; tam so se radovali in si godce izbirali, ki stojé tu v okrogu, veliko jih je in čakajo. Ta ima dudlo pod pazuo, ta ima reč, kakor naš kranjski brus narejene citrice in tako dalje; vsakoverstne goslice in piščalke sem vidil. Po dva, po tri pare fantinov in deklet si je izbralo enega godca. Tam je dudlal eden, malo dalje zopet piskal eden itd., prav veliko je bilo gledati in poslušati. Vsak godce je zagodel eno okroglo, plačevali so vsako sproti, in se

pod milim nebom verteli, da so človeku kar noge od tal silile, ko jih je vidil.

Pa vendar smo se mi tujci Slovenci mnogo smejati imeli. Zakaj čudni so se nam zdeli fantini, lepi in dosti čedno opravljeni, pa klobuk in coklje — le-tó se nam je kaj smešno zdelo. Tam pred cerkvijo pred vsem ljudstvom plesati, in še v cokljah, tako nerodnih! Ples so imeli lahek; skačejo na lahko, s cokljami ropočejo in rajajo do mraka; potlej pa se razidejo po kerčmah. Tam se napasejo, si kozarčke nalivajo in si napivajo, da je veselje.

Šest potov smo storili do mesta Besansona; čez osem dni pa pridemo do Strasburga. Tukaj smo gledali slavni stolp, ki je eden najlepših na svetu; tudi ura je napravljena na taki visočini, da Bog nas varuj. Take lepote popisati ne morem, zakaj le mimo sem šel. Ko bi hotel vse vedeti in vse povedati, morda bi se mi zaletelo.

Malo časa sem bil na Francoskem, pa sem se jezika vendar naučil, in še zdaj na stare dni rad gledam francosko gramatiko, da-si me je minilo vse. Dolgo let je od tedaj, postaral sem se, pa še ga lomim in govorim za silo. — In jaz sodim, da se Slovenec vsacega jezika lahko nauči, bodi si nemški, francoski ali laški, ako le hoče. Kako je to s slovan-skimi jeziki, z jeziki naših bratov, to bom povedal o priliki. Zato te opominjam, mladeneč! zapiši si v spomin Vodnikove besede, ki pravi da ti je „Slovencu um dan in da si prebrisane glave.“ To pa si zapomni, da se boš trudil, da postaneš res prebrisan, ne pa da bi si samo domišljjal, da si, v resnici pa ne bi bil. Toliko mimo gredé.

V Strasburgu se nisem mogel več uriti v francoski besedi, ampak privlekel sem svojo nemščino na dan, ki so mi jo učeni v glavo vtepali nekdanj v Ljubljani, in potem v Novem mestu, ko sem se še komaj zavedel, da gotovo živim. Prav mi je prišel nemški jezik zares od Strasburga dalje. Prestopimo

reko Rajno in pridemo po velicem mostu štrasburškem v nemško deželo Badensko. Potovali smo prosteje in smo se smeli bolj ogledati po krajih, ko do slej. Pridemo v veliko mesto Avgsburg na Bavorskem, čudimo se veliki mestni svetovavni hiši, sezidani iz rezanega kamna marmora; vikši pa nam velik strah napravijo zato, ker so bili nevedneži, in kar se tiče znanja jezikov, pravi uboščiki, ter niso znali razun svojega maternega nemškega nobenega družega.

Iz transporta namreč, ki je šel iz Francoskega, izločijo Poljake in je odpravijo po drugi poti v njih domovino. Ker smo mi Kranjci govorili med seboj po slovensko, kakor se pri nas govori, menili so učeni možjé v Avgsburgu, spoznavši slovansko lastnijo našega govora: „To so tudi Poljaki.“ Skoro ne bi bilo pomagalo nič, da smo mi terdili in pravili, od kod in kdo smo; po vsej sili so hteli imeti, da bi nas spravili v Poljsko. Ker je bilo med nami nekaj oženjenih in očetov, lahko si mislite, kako nas je bilo strah in nevolja, da nam hočejo še drugo domovino vrniti in nas tje gnati, morda iz dežja pod kap. Po sreči pak se je našel Poljak, ki nas je za Ilire poterdil in vseh nevarnosti rešil.

Dosti mest prehodivši pridemo naposled zopet na cesarsko v Šarting in potem do Linca. Izmed vseh Kranjcev sem bil jaz edini, ki sem pisal in imel dnevnik, zakaj drugi večidel še brati niso znali (tačas je bilo še drugače ko zdaj). Prišlo mi je vse prav, kar sem zapisal, nekterokrat smo se pomenkovali, jaz in moji rojaki o mojih potih.

Menili smo, da nas popeljejo do Gradca in potem v ljubo belo Ljubljano, toda zaobrnili so nas čez Češko na Dunaj, kjer se je nam dobro godilo. Medpotoma pa se je naše število vedno manjšalo, kajti marsikterega, ki je mislil, da bode v kratkem domá, poteknili so v regiment. Jaz sem odletel tej nesreči, ker sem bil bolj majhne postave. Na vse zadnje

nam v Gradcu vendar dajo odpustne liste in nas razpusté domu. Oh kako veselje je bilo doma v očetovi hiši, ko me zopet zdravega vidijo med seboj! Starši in bratje in sestre se veselja jokajo. Od bližnjih in daljnih krajev prihajajo žene me spraševati, kako je temu in temu, ali je še živ ali kaj? In kako žalostno sporočilo sem moral dati nekteri ženi, nekteri materi!

Da se mi je zdaj zopet na dobro obernilo, to se ume samo ob sebi. Saj sem bil doma! Kje je pa bolje ko doma? Ker so pa imeli moji starši razun mene še osem otrok, ker je bil avstrijski denar tačas po kurzu ob veljavo prišel, in so bili tudi moji starši veliko izgubili, vidil sem, da me doma ni treba. Ker sem govoril razun domačega jezika tudi nemški, laški, in francoski, dobil sem dobro službo pri nekem gospodu v francoski civilni službi v Medvodah nad Ljubljano.

Vsaka reč pa le nekaj časa terpi. Tudi te brezskerbne sreče mi je bilo naglo konec, kakor bi v nebo pogledal. Bilo je leta 1811 pred pustom, ko pride neki gospod z Goričan k mojemu gospodu v vas. Komaj odide, pokliče me gospodar in me vpraša: „Andrejka, ali bi bil rad francoski soldat?“

„Ne, rajši hočem umreti, ko uši pasti še enkrat po tujem“, odgovorim jaz.

„Torej moraš mojo službo popustiti“, reče mi on dalje.

„Zakaj to?“

„Napravljali bodo celi regiment francoski tod po naših krajih; gotovo boš tudi ti na versti. Jaz te ne morem prikriti, torej ti svetujem, verni se na dom, tam so ti znani vsi kotje, laglje se boš skrival, če te bodo lovili.“

Na to jaz gospoda lepo zahvalim, da mi je pred časom razodel nevarnost in grem domu. Kakor blisk se je raznesla skrivna novica med mla-

dimi moškimi po naši deželi. Vsi smo se posvetovali, kam se bomo potikali in kako se bomo odtegnili.

VI.

Kako so me vdrugič v vojake vtaknili.

Ni minilo štirinajst dni, že začno župani, tri pa tri soseske vkup, shajati se, po hostah in vaséh mlade fante loviti in pošiljati nalovljence gosposki v Višnjo goro.

Če le spaka ni, ne boste me imeli ne, rekel sem jaz, z menoj in mojim bratom Antonom pa sta bila ene misli dva brata Zupančiča iz moje vasi. Potegnemo jo v hosto. Štirinajst dni smo v tako imenovanem velikem borštu pri Zatičini tičali, po dnevi v skritih goščah spali, po noči pak kurili, pekli in kuhali, ter posvetovali se in grozili, kaj bomo naredili z lovci, ako nas pridejo lovit. Ker pa ni bilo nikogar v hosto, prešla nam je nevarnost zmirom bolj izpred oči. „Jaz sem se že naveličal laziti in plaziti se po hosti v eno mér“ pravi Zupančič neke noči, ko smo ravno pri ognji sedeli. Noč je bila črna kakor nikdar tako.

„Pojdimo doli v Štorovje, izpili ga bodemo vsak en glažek; nocoj ne bo nikogar vrag tjekaj pritresel“ dostavi moj brat Tone.

„Vi dva še ne vesta, kaj se pravi vojak biti v tuji deželi!“ rečem jaz.

„Nocoj nas ne bo še konec ne, gotovo ne“ reče drugi Zupančič.

„I nu, — pravim jaz — da ne boš rekel, da sem jaz največi strahopetec, pa pojdimo v Štorovje.“

Res gremo iz hoste ven in v samotno kerčmo. Noč je bila, pil ni nihče, komaj smo doklicali spē-

čega Štorovca, da nam je šel vina dajat. Jamemo ga vlivati dobro v sé. Vino stopa v glavo, zmirom veselejši smo prihajali, celó peli smo in vpili na zadnje, kakor bi bilo vse naše. Zunaj je vstala burja in vihra, dež je lil. Kdo bo v tacem v hosto nazaj hodil, djali smo in legli na klopi in zaspali terdno. Ali kako smo se zbudili?

Predramil nas je krik: „derži ga! derži ga!“ in ko oči odpremo, vidimo sto mož lovcev. Zastonj smo bercali in bili krog sebe. Vlečejo nas ven, porežejo nam gumbe ali knofe pri hlačah, da smo je morali deržati z rokami in se tako braniti nismo mogli, in hajdi gnali so nas vse štiri v Višnjo goro. Tam nam zopet gumbe prišijejo in nas potem uklenejo.

Od tukaj do Ljubljane nas je gnal 8 parov dva in dva vkup vklenjena neki berič Miha Koncilja in nekteri Višnjani. Peli smo za kratek čas slovenske popevke, pametne in nore, svete in okrogle; zlasti smo svojim gonjačem v kljubo in v nagajivost peli zabavljico na Višnjane, kako pesje meso jedó:

Potokar je kuzlo zaklal,
Višnjanom kolíne poslal:
„Višnjanje glodajte kosti,
Potokar nas s kuzlo gosti“ itd.

Čez Šmarje smo peli tudi zabavljivo narodno:

Gori vè Šmarji
So sami košarji itd.

Nismo bili dolgo v Ljubljani. Potegnejo nas v Gorico. V Gorici nas zapró v kosarno. Dan na dan priženó več in več novakov, rojakov mojih, ki so jih nabrali in nalovili po Iliriji. Vsak je bil žalosten in pobit, če je tudi marsikteri vriskaje in pevaje skrival prava čutila. Kako ne bi bil človek žalosten, če ga ženó iz ljube domače dežele na tuje, v boj za tujo reč!

Kacih tristo novakov se je bilo tu v goriški kosarni skrivaj zgovorilo, da se hoče s silo oprostiti. Jaz in moj brat nisva nič vedela za ta namenjeni punt; še le ko so nekega jutra hrupoma udarili iz kosarne na terg ven, spoznala sva, kaj so skrivni pomenki pomenili. Ker so bili pa rekrutje brez orožja, naši čuvaji, francoski vojaki, pa vedno pazljivi, ker so dalje tudi deržali žandarji in tako imenovana narodna straža ž njimi, zato ni bilo iz vsega upora nič. Komaj so se ubogi slovenski mladenči zmašili skoz kosarniška vrata na terg, že so jim šterleli bajoneti in nabite puške nasproti, tamborji so jeli po ulicah strahovito na boben biti, narodna straža je letela vkup. Ves naklep je spodletel, prostost je šla po vodi. Le nekaj malo novakov je bilo ušlo, pa še izmed tistih so jih več ulovili in dva dni pozneje so je kakor begune in prelomljevavce vojaške prisege očitno, v pričo nas ustrelili. Po pravici povem, jaz bi bil morda tudi utekel, ko bi se mi bila lepa prilika primerila; ko sem pa zdaj vidil, kako grozovito se vsaki poskus kaznuje, rekel sem sam pri sebi: Ljubi moj Andrejčko! zdaj veljá vse druge muhe iz glave izbiti in samo Napoleonu zvesto služiti; bode že Bog še vse na prav obernil. Vendar mi je bilo pri sercu hudo, domislil sem se, da nisem staršev ubogal, da sem šel v prvič proti njih volji iz šole v vojake. Ko bi bil v šoli ostal, morda bi mi ne bilo treba te nepokoršine kesati se tam gori na Ru-sovskem v mrazu in lakoti!

Bali so se novaki, da ne pride kazen za upor. Vendar po sreči ni nihče nič preiskoval, nihče nič rekel. Obstalo je pri onem, da so bili samo ulovljene begune postrelili.

Ko se je nas v Gorici en bataljon nabralo, smo marširali na Palmanovo. Tu se začnó vojaške vaje in sicer petnajst dni še v oblačilu, kakor ga je vsak od doma prinesel. Ko dobomo platneno obleko, krenemo jo do Vičence.

Tukaj dobomo še le častnike ali oficirje, same mlade lepe Francoze, dobomo puške in plava nova oblačila. Zdaj se začne še le pravi red. Jaz se zglasim pri majorji, da sem bil pri avstrijski vojski feldvebelj, in ker sem se bil v prejšnjem vjetji na Francoskem precej francoskega jezika naučil, pelje me major do stotnika Rokavina in postal sem prvi korporal v bataljonu. Ta gospod mi reče: „Do zdaj imam samo enega korporala pod seboj, ki pisati zna; le glej, da se boš dobro nosil.“ Opravljaj sem službo lahko. Vesel sem bil, da je tudi moj brat pod menoj, in da ni kacemu družemu pustežu v pest prišel. Dva mesca smo se v Vičenci v orožji vadili.

Iz Vičence smo marširali trije bataljoni skozi Mantovo, Kremono, Mortaro do Turina, glavnega mesta v Piemontu. Dvakrat sem šel iz svoje domovine, šest in trideset dežel sem prehodil, pa nikjer nisem vidil mesta, ki bi bilo meni bolj dopadlo, ko Turin. Snažne in po redu narejene ulice so mi bile jako po všeči. Sredi mesta je velik lep terg, da se trije polki lahko ob enem obračajo; v sredi je malo viši, da se dež odceja. Tu najdeš tudi kraljevo palačo. Kdor to obide okoli in okoli, razvidi in sešteje lahko vse mestne ulice, ki se naravnost razprostirajo gledavcu pred očmi. Mala voda, ki okoli mesta teče, spušča se ob gotovi uri v vodotocih po ulicah. Vsak gospodar je za potrebo dá prinesiti v svojo hišo in čez malo časa je zopet vse lepo.

V Turinu pride k nam še četerti bataljon. Do novega leta se je vadil ves naš polk v orožji. Bili smo po tem času izurjeni toliko, da nam ni bilo treba sukati se noter do ruske meje.

Da smo namenjeni na Rusko, zvedeli smo še le na novega leta dan. Na nagloma nam je prišlo to povelje. Žalostni smo zaslišali to novico.

VII.

Potovanje proti ruski deželi.

Perve štiri dni, ko smo bili na potu, hodili smo prav težko. Na nogah so se nam narejali kervavi žulji. Nositi smo morali dvojno obleko; celó kompanijski oficirji so morali telečnjake in svoje perilo sami nositi, ker je vsak bataljon imel samo en voz za poveljnika. Štirje poveljniki so vsak pri svojem bataljonu jezdarili, polkovnik pa spredej pred regimentom. Samo on je imel ženo seboj do ruske meje, čez reko Nemen pa tudi njemu ni bilo pripuščeno, in morala se je verniti.

Pri Francozih ni bilo tako vretje in tako razrivanje po cesti, kakor sem ga videl in doživel pri cesarski avstrijski vojski. Ako je vojak na potu zbolel ali čisto opešal, djali so ga na voz do perve postaje. Tam so ga dobro preskerbeli, in kedar je ozdravel, potoval je sam za polkom in imel še za vsako uro tri krajcarje za priboljšek.

Nekaj dni po našem odhodu iz Turina so se ločili nekteri od polka in so šli pod poveljem nekega adjutanta Sivkoviča v belo Ljubljano po novake, ki so bili med tem v francoski Iliriji k vojakom poterjeni. Že sem se veselil, da pojdem tudi jaz še enkrat v ljubo domačijo, pa zadela je ta sreča namesto mene nekovega Ljubljančana Markosetija. Jaz, moj brat Tone in z nama vjeta soseda, brata Zupančiča, pa smo potovali s trumo dalje in tolažili se kakor se je dalo.

Ker nam ničesar ni manjkalo, privadili smo se pota; dan za dnevom smo laglje hodili. Vsak četerti dan smo imeli počitek. V drugič sem vidil in vžival gostoljubnost že pred imenovanega samostana na gori Mont Cenis, v drugič sem vidil marsikako

mesto, skozi katero sem popred kakor jetnik, zdaj kot vojak hodil.

V nekem malem savojskem mestu je bila našemu tambormajorju, vodniku tamborjev in muzikan-
tov, velikanskemu in lepemu Hrovatu, dragocena pa-
lica ukradena, veljala je 700 frankov. To smo mo-
rali mi vsi noter do Frankobroda plačevati.

Pred vsacim velikim mestom se je ves polk
ustavil in zamenili smo platneno popotno obleko z
lepo paradno. Pridemo do Strasburga in dobimo ne-
kaj Španjolv in Portugizov k polku. Petnajst dni
ostanemo tukaj. Jaz sem svojemu bratu in svojima
pajdašema, bratoma Zupančičema, že večkrat pred-
pravil od lepote štrasburške, katero sem v svojem
vjetji občudoval. Ko smo torej šli čez veliki rajnski
most, rečem jaz svojim pajdašem: „Dvakrat sem tod
hodil, nikdar več ne bom!“ Moj brat Tone mi odgo-
vori: „Kaj tod?! Na Kranjskem smo se rodili, pa
nikdar ne bomo vidili Kranjskega več!“ Zupančičema
se solze uderó. Moj brat se ozre po meni in ko vidi,
da tudi meni milo prihaja, pravi: „Nič, kranjski fantje,
korajža velja, zapojmo kako domačo!“ In ker je bilo
nekaj Ribničanov med nami, zapojemo, da bi si otož-
nost po domu pregnali, staro ribniško:

Vrè, vrè, vrè,
Mi smo Ribničanje;
Po svetu smo okol hodili,
V nedeljo smo Boga molili:
Da bi loncev ne pobili.
Vrè, vrè, vrè,
Mi smo Ribničanje.

Dve bande muzike ste nam godli in krožili čez
vsa mesta in sicer ena naša, ena španjolska. V
Vireburgu smo prvič vidili svojega glavnega mar-
šala Ney-a.

Potovaje skozi nemške dežele smo imeli po-
sebno dobre kvartirje, tako v Badenskem, Vestfalen-

skem, Saksonskem, Pruskem. Vseh pet in trideset maršev skozi Nemčijo nismo pri kompanijah živeža dobivali; noter do Poljskega smo ga imeli po stanovanjih. Res so plačevali dva franka od moža, pa pri gostoljubnih gospodarjih smo že pijače za več popili, kakor je bila ta plača vredna. Pri kmetih in meščanih so nas radi sprejemali, vzeli nam telečnjake z rame, pregernili mizo, postregli nam z jedjó, žganjem in tobakom. Večidel nas je bilo šest mož pri enem gospodarji.

Ravno na véliki petek smo prišli v Lipsko (Leipzig). Cela naša kompanija je bila ustanovljena v veliko lepo sobano. Mestno poglavarstvo je bilo zapovedalo francoske vojake lepo pogostiti. In res, dali so nam še preveč; pil in jedel je, kolikor je kdo mogel. Ker na potu sploh nismo vedeli, ali je dan petek ali svetek, tudi danes tega nismo vedeli. Veliko je bilo pijanih, piskali so eni na piščalke, drugi so pa plesali. Tudi jaz sem bil vesel in sem se malo zavertel. Kar me moj ljubi brat Tone domisli: „Andrejec, véliki petek je, danes je Bog umerl, ne spodobi se.“ Jaz pravim: „Res je tako, dobro da si me opomnil.“ Začnem svoje tovarše ustavljeni v veselji in pitji, ter jim pripovedujem, kak praznik je danes. Pa nič ni zdalo opominjevanje, pili in peli so drugi dalje, samo nas Kranjcev je nekaj odnehalo. Ah, kako huda kazen je je zadela na Ruskem zavoljo skrumbe svetegu dne!

Prehodili smo 35 nemških mest, ktere bi braveu vse lahko naštel, ako se ne bi bal, da bi se mu dolgočasno zdelo suha imena brati; naslednje nemško mesto je bilo na meji v Poljsko stoječi Švibus.

V Švibusu sem nekaj doživel, česar tudi nisem pozabil, in česar ne smem zamolčati; tukaj sem namreč dvema rojakoma, Slovencema, v nebesa pomagal. Nikakor majhno delo. Prišel sem tu s svojimi možmi na poglavitno stražo. Postavim stražo pred mestno ječo. Ne vem, kaj me je gnalo, da sem šel k jetni-

kom. Začnem je preštrevati, kakor so ležali na tleh. Štel sem po slovensko eden, dva, tri . . . kar se mi oglasi v našem jeziku tam v kotu eden in tam zopet eden. Najdem tu dva rojaka. Eden je bil iz Trebnjega na Dolenskem doma, eden pa goriški Slovenec. Oba sta bila vjeta vojaška beguna, na jutrajšni dan na smert obsojena. „Kako, brata! ali se bosta kaj spovedala in zopet seznanila z Bogom na zadnjo uro?“ prašam ju jaz, potem ko smo se marsikaj razgovorili. Rečeta mi, da ne znata nemško in francosko, pa da bi se rada spovedala. „Jaz sem pripraven, biti vama za tolmača; kakor bosta meni pravila, tako bom jaz nemško duhovnu pravil. Bati ali sramovati se me ni treba, vsi smo grešniki, rečem jima. Obsojenca sta bila zadovoljna in jaz grem katoliškega fajmoštra iskat. Ko sem po mnogem popraševanju našel duhovnika, vprašam in prosim ga, ali bi se moglo to opravilo zgoditi. Gospod me nekako ostro pogledajo in mi reko: „Francozje ste nepripravni za tako sveto delo.“

Jaz odgovorim: „Gospod, jaz nisem Francoz, ampak Slovan iz Avstrije.“

„Ali ste podučeni v sveti veri?“ prašajo me dalje fajmošter.

„Podučen,“ odgovorim ter jim pokažem šolsko latinsko spričevalo iz ljubega Novega mesta.

Kmalopotem je prišel duhoven s svetim rešnjim telesom v ječo. Kar je bilo jetnikov katoličanov, vsi so pokleknili in našega Boga molili, luteranje pa ne. Jaz postavim polomljeni stol v kot za duhovna in spoved se začne. Tolmačil sem zdaj grešnikovo, zdaj gospodovo besedo. Trebanec se je lepo spovedal, goriški vojak pak jo je bil obdelal bolj po soldaško, na kratko; oba sta prejela sv. telo. Drugi dan sem ju spremljal z duhovnikom vred na morišče. Na glas sem jima molil za duhovnom molitve. Obema zavežejo oči, dvanajst pušek se sproži in — mrtva sta bila.

VIII.

Kako smo marširali skozi Poljsko in kako sem vélikega Napoleona vidil.

Stopili smo na Poljsko. Pot je bil pust, kraji samotni. Nič več nismo imeli enacih stanovanj in enake postrežbe ko do zdaj, poznalo se je, da smo sovražniku zmirom bliže.

Mene je bila še precej dobra sreča našla. Prestavljen je bil naš stari sitni stotnik in na njegovo mesto je prišel brihten mlad Francoz, Lastan po imenu. Dobro je ta poznal, kateri človek je kaj vreden. Sprevidil je tudi, da smo Kranjci dobre duše in nas je rad imel; sosebno sva si bila midva prijatla. Rajši me je imel, ko vse druge svoje korporale. Marširala sva dostikrat vstric in žlobodrala francoski. Ko smo prišli na Poljsko, bil sem jaz zopet prvi za jezik. Ne samo, da sem kakor Slovan razlike našega in poljskega jezika kmalo pogodil, znal sem že od svojih nekdanjih sojetnikov Poljakov malo „polski móvič.“ Sploh sem vidil, kako hitro so razumeli tudi moji rojaki poljske besede. Stotnik Lastan me je porabil, kjer je bilo treba poljski govoriti.

Vsak dan pride več francoskih trum za nami in se pritakne naši rajdi. Naraslo je nas kmalo na širokost in dolgost.

Perve štiri postaje na Poljskem smo imeli na kmetih. Vsak kmet je dobil celo kompanijo na stanovanje. Toda tirjati nismo smeli ničesa od njega, še merzle vode ne. Za kuho in pijačo smo morali za ljubo vzeti kalno, gerdo, s smerdljivo smetano prevlečeno vodo iz luže. Dobivali smo na dan veliko mesa, kruha pa ne. Mislil bi kdo, da nam ni bilo sile pri mesu. Ali kaj se pravi samo meso in nič

druzega v želodcu imeti, to vé le, kdor je skušal. Kopalo in rigalo se mi je, žejen sem bil strašno, pa luže nisem mogel piti.

Na cesti pa je bila zmirom večja gnječa, večje vretje. Čez in čez, daleč naprej, daleč nazaj, ni bilo viditi družega, ko glavo pri glavi, voz pri vozu. Le počasi smo se premikali tako, da smo v 24 urah samo šest ur prešli. Čolne, vozove s smodnikom ali pulfrom, kanone s prižganimi luntami so med nami vozili štirnajst dni.

Že smo bili mi Slovenci od Ljubljane do Ligvine v ruskem Poljskem sto in šest in dvajset maršev prehodili, kakor je moj zapisnik v dnevniku kazal. Pol marša od Ligvine nas razpostavijo vse polke, kar nas se je bilo nabralo, na široko planjavo v versto. Nič nismo vedeli, kaj to pomeni. Že smo menili, da je morda sovražnik blizo; kar prijezdi na belem sirecu Napoleon sam na ogled. Bil je prav v prosti obleki, v slabem ko naš polkovnik. Jezdi enkrat ob vsi versti in zvesto ogleduje trume. Pride do našega polka, kjer smo bili mi, kranjske matere sinovi. Naš polkovnik je stal pred polkom. Napoleon jezdi k njemu in ga praša:

„Qui regiment?“ *)

„Regiment d' Illirie, votre majesté!“ **) odgovori polkovnik.

Jaz sem stal tako blizo, da sem ga vidil in slišal na tanko. Dobro sem bil njega obraz v oči ubral in še zdaj, ko me spomin zavoljo starosti že zeló zapušča, pomnim še ostri pogled, zapovedni glas svojega francoskega cesarja, moža, ki je bil moj in cele Evrope strah.

Imeli smo še štiri marše do ruske meje. Ker se je bilo naše število že do vojske naraslo, nismo mogli več po kmetih ustavljati se, ampak narejali

*) „Kteri polk je to?“

**) „Polk ilirski, vaše Veličanstvo!“

smo tabore. Vsako popoldne ob štirih se ustavimo. Naj rajši so nam odbrali taborišče na velicem polji v žitu. Piramide naredimo iz pušek, potem zakriči poveljnik: „Delajte kolibe (barake).“

Po dvajset mož prostakov, en seržant in dva korporala, smo nalomili skupaj drevesnih vej in naredili si stanico in spavnico za eno noč. Žito smo pomendrali in poležali.

Po samotni, veliki planjavi pridemo do reke Nemenu. Čolni, ki so se vozili z nami in pred nami, naredili so nam tu z deskami obdan most čez reko. Prekoračimo vodo.

„Bog vé, ali bomo prestopili to reko kedaj nazaj gredé,“ pravim jaz tudi tukaj bratu.

„Nikoli!“ odgovori mi brat in res je revež ni prekoračil več.

Bili smo na rusko-poljski zemlji.

Marširali smo zdaj zmirom ob vodi proti Kovnu. Medpotoma smo zvedeli novico, da ne pojdemo za veliko francosko vojsko, ki je bila že pred nami šla v sredo Ruske proti Moskvi, ampak da ostanemo v mestu Kovnu pri reki Nemenu, da bode naš polk zadnja straža vojski in da bodemo v Kovnu živež, ki je imel po vodi priti do tje, za vojsko prejemali, iz čolnov na suho devali in na vozéh za armado pošiljali. Pridemo v Kovno. Polkovnik Šmid nas začne zopet v orožji uriti, kakor v Turinu. Bilo je ravno okoli kresa leta 1812. Za zarijo smo morali v orožje stopiti in sukati se, da nas je pot oblival, dve uri. Potem je moral ves polk k čolnom na delo; nosili so prostaki piškot, moko, rajž itd. iz čolnov na vozove in v magazine. Meni ni bilo treba težavnega dela delati; moj prijazni kapitan Lastan me pošlje s štirimi možmi na pošto. Jaz sem pisal prejemne liste od tega, kar smo prejeli za vojsko, moji možje pak so imeli poštno vozove spremljati na vse kraje, da niso drugi vojaki jemali poštnih kônj od vozov. Imeli smo nekaj več plačila, zato ker smo veliko terpeli

in sicer vsak prostak pol franka na dan. Marsikteri je bil prihranil nekaj rubljev, pa ne sebi, ampak ruskim kozakom, kakor bo bravec iz naslednjega še razvidil.

Ali prazno je bilo upanje, po katerem smo mislili, da ostanemo zmirom na meji v Kovnu in da ne pojdemo v sredo sovražnikove dežele. Komaj mesec dni pa smo bili tam.

20. julija pride povelje, vsi pomarširamo iz Kovna proti sredini Ruske. Moji kompaniji je bilo naloženo, sto voz moke na Vilno transportirati. Vsak mož je spremljal voz, naprežen s štirimi konji. Kerme za konje medpotoma nismo druge imeli, kakor zeleno erž, ki smo jo kar s polja kosili s sabljami ali kosami. Konji, nevajeni frišne kerme in vedno napreženi, cercali so nam na potu in cele vozove smo morali tako na cesti puščati brez čuvajev. Vozniki, ki so bili že iz Pruskega primorani v tako daljo voziti, popustili so konje, voz in vse, in so nam pobegnili, kedar je mogel kateri. Na četerti postaji že nismo imeli več ko trideset konj živih. Kapitan naš je spoznal, da ni mogoče mu moko pripraviti v Vilno, zato se pogodi s pekom v Eviji in mu jo proda.

V Vilno prišedši najdemo zopet svoje tovarše, ves polk in zvemo, da je bil Napoleon pred štirinajstimi dnevi tukaj.

V Vilni ostane ves polk samo trinajst dni, potem pa se pomakne dalje v Minski. Tukaj pride povelje, da od zadnje straže, to je našega polka, ostane en major, en lajtnant in en korporal v mestu, polk pa gre dalje v Borisovo, na reki Berezini. In ravno mene je zadelo, da sem ostal v Minskem. Opravka sem imel veliko; zaklepal sem magacine in ključne hranil. Mesto je bilo večidel zapuščeno. V predmestjih je bilo veliko vojakov po stanovanji, zlasti bolehnih, in jaz sem jim imel vsega preskerbeti. Pisanja sem imel veliko. Spat sem hodil v staroversko

cerkev, kjer je bilo veliko kupov usnja, od Rusov popuščenega, naloženo v skladavnice.

Tu moram bravcu še povedati izgled tedajšnje ruske neusmiljenosti v kaznovanji. Zvedeli smo v Minskem, da bode sedem ruskih kmetov usmerteni, ker so svojega gospoda grajščaka in njegovo ženo neusmiljeno umorili in grajščino požgali. Hotel sem tudi jaz viditi morstvo po ruski šegi in postavi in sem šel gledat. Zunaj mesta vidim vzvišen prostor — kakor brez strehe koč, z zemljo nasuto. — Na tem prostoru je molel steber proti nebu, zraven stebra pa je bil velik mesarski ploh. Na to vzvišeno mesto se je prišlo po napravljeni bervi. Tik zraven so stale vislice in precej globoka, z drevami obložena jama. Najpervo pripeljejo dva kmeta. Stopita na nasuto vzvišenino, pripogneta se do zemlje in vzameta slovo od okrog stoječih. Beriči jima srajce iztergajo, objameta steber, roke jima zvežejo, ter zvezane na kljuko pri stebru obesijo, tako visoko, da sta komaj na perstih stala. Dva pa dva beriča sta začela zdaj udrihati s šibami in sta tepla tako dolgo, da sta jima herbet in rebra razcepila. To je bilo kervi! Nesli so ju na pol mrtva proč. „Taka je torej moskovska šega? Bog nas varuj!“ rekel sem sam pri sebi in vidil sem druga dva gnati na vzvišeni kraj. Vleže se eden na ploh, gerdogled kmečki rabelj zavzdigne mesarico in daleč je glava odletela. Drugemu se je ravno tako zgodilo in oba so nesli za roke in pete v jamo na derva in djali še glavi k truplom. Germado prižgó in derva so gorele zmirom bolj v jamo, trupli ste zginili v žerjavici. Potem še z družima dvema ravno tako storé, samo da so brezglavno mrtvo truplo še na deset kosov razmesarili. Strašno pa resnično! Poslednjega so obesili na vislice. —

Čez nekaj dni mi je bilo zapovedano vse vojake, ki so bili toliko zdravi, da so mogli puške nositi, na velikem tergu v versto postaviti. Zberem torej ozdravele in je ženem na terg. Imel sem vsako-

verstne ljudi vsakoverstnih regimentov, pa večidel so bili Francozje. Ko smo stali v versti, primarširata dva polka Bavarcev skozi mesto in naravnost dalje v gozd. Kam ti hité tako naglo? mislili smo si nevedé, da gredo v smert. Nam pa zapové major, naj se zopet razidemo, naj se kaj dobro okrepčamo, zvečer pa zopet zberemo. Ker sem imel črevlje raztergane, grem v staroversko cerkev, od ktere sem jaz ključ imel, nabašem si usnja in pri nekem čevljar-skem mojstru dobom nove čevlje za-nj. Ključ pa denem v žep in dolgo sem ga nosil po Ruskem okrog, sam ne vém, zakaj sem ga bil vtaknil k sebi. Zvečer se snidemo na tergu. Poveljnik nam naznani, da gremo vsi vkup za polkom v Borisovo. Jaz sem bil vesel, da pridem zopet k bratu in rojakom.

Se smo stali, ko pride štirnajst mož iz bližnjega gozda brez orožja. Bili so Bavarci. Od dveh lepih polkov, ki smo jih tistega jutra vidili, ostalo je bilo štirnajst oseb, vse druge so bili v hosti Rusi zajeli in potolkli. Slišal sem našega poveljnika kleti:

„Bougre! deux regiments sont perdu!“ *)

Mahnemo jo proti Borisovi. V štirih marših dospemo do tje in jaz sem bil zopet pri rojakih.

IX.

Andrej Pajk v ognji pri Borisovi. Bég. Nesrečni prehod čez reko Berezino in kako je on čez prišel.

Polnoči je bilo. Vsi smo bili na nogah, puške smo imeli pripravljene, vse je bilo vredjeno, marsi-

*) Vrag! dva polka sta proč!

ktero serce je glasno tolklo. Vedili smo, da morajo sovražnika čutiti. Tema je bilo, ko so nas postavili na mostu in po grabnih okoli mosta. Jaz sem bil v neki kotanji blizo mosta postavljen. Čakali smo dne. Komaj se je zdanilo, razločimo kakor senco veliko množino Rusov. Jamemo streljati va-nje. Dobro smo merili, za prvega so cepali in umikali se. Mož pri možu so stali naši na mostu in okrog mosta. Kar začno topovi germeti, in goste verste naših so cepale ko muhe. Tudi v graben, kjer sem jaz stal, priletela je ena krogla in več mojih tovaršev vergla za vselej ob tla. Na mostu se naredí živa kopica. Povsod stok in krič. Že se je most podiral, kanonove krogle so bile že veliko luknjo v zidanih obokih razvertale, večina mojih tovaršev je bila na drugi strani. Tudi jaz moram tje priti, če ne, po meni bo, rekel sem in derzno sem se plazil po vseh štirih čez kup mrtvih in pol-živih teles. Prikobacam srečno na drugo stran, ozrem se nazaj in že se je most podiral. Brez reda se pomaknemo v Borisovo nazaj, ali tudi tukaj so bili že Rusi. Vidili smo preobrnjene in oropane vozove. Skozi mesto ni bilo mogoče iti. Skakali smo čez plotove in po vertih v ovinku prišli na cesto proti Smolensku. Od vseh strani so iz gozdov in iz zakotij prihajali vojaki k nam na cesto. Bila je že čudna mešanica, in vendar smo šli še le v sovražnikovo deželo.

Uro daleč od Borisovega smo slišali za seboj kanonado, ki je terpela še čez poldan. Pozno naredimo tabor. Jaz zagledam kervavega mladega Poljaka in ga prašam, kako je bilo v bitvi, sodil sem namreč, da pride iz boja, in nisem se motil. Pravil mi je, da ravno takrat, ko je bil zidani most pri Borisovi razbit, bojevali so se Poljaki in maršal Ney za ohranitev dveh drugih mostov, ki so je bili čez Bere-zino postavili.

Drugo noč na potu proti Smolensku smo prenočili v gozdu. Barak nam ni bilo treba delati, našli

smo že lepe iz lesenih desk narejene, berž ko ne so je bili še rusovski vojaki postavili. Edini tovarš, s katerim sem govoril, bil je ranjeni Poljak, kajti ljube-ga brata sem bil že izgubil. Űpal sem, da pridem k polku in ga tam zopet najdem.

Padel je bil drugi sneg verh pervega in mraz je pritiskal. Povsod nas je bilo vse živo, jesti pak nam je primanjkovalo. Malokdo je imel kaj kruha.

Kar zagledam pred seboj neznansko trumo Francozov, ki so brez reda derli od Smolenska doli. Kaj to pomeni? djali smo. Ko smo pa perve srečali in so nam ti povedali, da je Napoleon pobegnil iz Moskve, (ktero je ruski guvernér Rostopčin skrivaj zažgal) in da se vsa vojska od Rusov pojena vrača domù, ko smo vidili, da nima že skoraj nobeden orožja, nobeden konja in da vse vre in hití proti Be-rezini, vrezali smo jo še mi nazaj.

Zdaj je navstalo vretje in razrivanje na cesti, da ne morem povedati, vsak je hotel berž dalje priti. Vsak je stopal na pete svojemu predniku, pa je ne-jevoljen klel, ko mu je zadej tudi eden, po družih ri-njen in suvan, zaletaval se v herbet. Vsak je bil lačen, telečnjake smo imeli pa prazne. Slišal sem tu rentaçiti Šlovenca, Hrovata, Čeha, Poljaka, Nem-ca, Francoza, Španjolca i. t. d., vsak je imel le dve tri želje, da bi berž naprej prišel na potu, da bi kaj jesti dobil in da bi se proti mrazu za-varoval.

V dveh dneh prilomastimo v Borisovo nazaj. Iskal sem naš polk, da bi brata dobil. Našel sem majorja in lajtnanta, ki sta si v gnjeçi pomagovala dalje, kakor sta mogla in znala. Combien homes vous-avez? praša major lajtnanta; ta mu odmaja z glavo in kaže v vretje. Brata nisem našel nikoli nikjer. Nikdar več ga nisem vidil. Bog mu daj lahko počivati v hladni ruski zemlji!

Mesto Borisovo je bilo še bolj zapuščeno, ko pred. Vse je bilo odperto. Jaz stopim v neko judovsko hišo; natlačim si tam polno mavho tobaka, v mali sobici dobom malo kruha, kar mi je bilo najljubše, in vzamem samo dva svilna perta z zlatom in srebrom natkana. Dobil sem bil ravno tisto jutro dva lepa konja; pogernem torej perta po konjskih herbtih in ju vodim vsacega za eno uzdo. Ker je bil zidan most čez Berezino pri Borisovi prestreljen, obernili smo se na malo cesto na desno roko.

Vidil sem zdaj, kako so jezdecí svoje konje na količke privezovali, železne oklepnike, ostroge, orožje proč metali in se mešali med nas pešce.

V dveh urah pridemo do Berezine. Kakor so ljudje vidili, da se zdaj pride na most, pritiskali so še bolj; gnječa je postala taka, da so mene, ki sem s svojima konjema bolj pri kraji hodil, iz verste izrinili in vse prizadevanje zopet zagozditi se med nje, je bilo zastonj. Pred mostom berezinskim je stal majhen gozdič, obraščen z mladimi hojami. Zakurim ogenj; ali mlade in nesuhe hoje niso htele goreti, kakor koli sem že jaz pihal in si prizadeval. Kadilo se je, do plamena nisem mogel razpihati in če sem količkaj odnehal, pogasnilo mi je vse. Vidiš, da ni mogoče, popustim kurjavo. Primem zopet svoja konja za uzdo in grem iz hojevega gozda proti mostu. Strašen pogled! Deržaji ob mostu so bili že odlomljeni, marsikoga je vretje prekuenilo z mosta v globoko vodo. V vodi so se bojevali možje in konji z merzlo smertjo v valovih; toda malokdo je splaval ven, kdor je že padel noter, ali kdor se je brez premisljka sam vergel v vodo, ako čez most ni mogel. Ako bo taka gnječa, nikdar ne bom na most prišel, rekel sem sam pri sebi in sem poskušal od strani v versto priti. Da bi le v sredo prišel, pa sem dober, djal sem in čakal štiri ure prilike. Koliko sem jih vidil pasti pod nogami družih in pohojenih nikdar več vstati. Konji in ljudje so derli na-

prej, kdor je prišel pod noge, tega je imela smert.

Truden postanem od dolgega stanja in čakanja, zato se obernem in grem proč. Ne daleč od mosta so stale hiše. Tjekaj peljem konja. Okoli in okoli poslopja je bilo polno vojakov, ki so kakor jaz čakali, da bi prišli na versto. Privežem žival k plotu, naberem pri hiši nekaj suhega lesa in zakurim ogenj. Preiščem mavho in najdem tobak, ki sem ga bil v Borisovem vzel, pa košček kruha. Poslednjega željno pojém, tobaka pa pokažem nekaj peres ne daleč sedečim Francozom in berž ga prodam po dva peresca za en frank. V naglosti sem bil bogat. Denarjev je bilo dosti, zlasti pri Francozih, ali kaj pomaga denar, če kruha ni. Vse kar je imel, bi bil marsikteri dal za košček kruha. Svoj tobak prodajaje sem moško in terdo sedel na mavhi, sicer bi mi jo bili iztergali in vzeli. Za kratek čas sem bil obogetel. Komaj sem bil namreč tobak prodal, prijezdila je taka truma jezdecev, da mi niso samo ognja pomendrali in zadušili, mavho razhodili in pobrali, mojih kônj seboj potegnili, ampak da bi bili skoraj še mene s poltjo in dušo vred pod kopito spravili, ko se ne bi bil urno ognil.

Dva dni sem čakal v mrazu in lakoti zastonj pri mostu. Nepretergoma je bil most tako natlačen, da ne bi bil mogel ne en otrok gori stopiti. Tisoče in tisoče ljudi je požerla Berezina.

Tretji dan pak rečem: ali umrem ali pa pridem čez vodo. Na vse zgodaj čakam že pri mostu. Najdem tu med čakavci zopet enkrat enega Slovenca, mojega pajdaša Devetaka od Gorice domá, ki je bil za hlapca pri majorji. Imel je dva sestradana majorjeva konja.

„Priatelj! jaz nikdar ne bom na Vilno prišel,“ reče mi otožno.

„Le korajžo, brate!“ rečem mu jaz, „pusti te sesušene merhe, pa skušajva sama sebe rešiti.“

„Na most ne prideva,“ pravi on, „za to bom jaz življenje zastavil. Zvezal bom konje za gobce in za repe vkup, prijel se bom za grivo, vlegel se po herbtih in v vodo ju bom zapodil.“

„Bog ti daj srečo!“ pravim jaz. Vidil sem ga v sredi vode, kako ga je spodnašalo, potem mi je zginil izpred oči, izgubil se med množino v vodo padlih in nikdar več ga nisem vidil. Gotovo je utonil.

Kedar je človek na tem, da mu je umreti pri merzli kervi, neha ga vsako usmiljenje. Tega sem se jaz prepričal, ko sem ves dan ril in prosil, da bi me v versto pustili na most. Prosil sem francosko, nemško, slovansko, na vse viže, pa zastonj. Proti večeru prijezdi med gnječo nek mlad pruski lajtnant. Nagovorim ga nemški in ga za Kriščevo voljo prosim, naj poderži samo toliko konja, da bom jaz svoja pleča zagozdil v vretje in tako na most prišel. In glej čuda mladeneč se me usmili, v lastno nevarnost poderži konja, bil sem v gnječi in prekoračil sem Berezino.

X.

Kako sem kozakom všel, potem dober plen dobil, kako potvico sem na Ruskem pekel, stradanja in zmerzovanja.

„Zdaj sem doma!“ mislil sem lahkega serca, ko sem se ozerl takraj Berezine nazaj. Ali ko sem vidil v kalni, že malo zmerzli vodi, kakor tudi na obéh pobrežjih, toliko mertvih ljudi, zagrenila mi je misel radost nad rešitvijo: morda je tudi moj brat med temi.

Kmalopoldne se ustavim v neki vasi. Stanovavci so bili pobegnili v gozde, potegnili so bili

seboj živino in živež. V usta nisem imel kaj djati, moral sem iti česa iskat. V neki hiši dobom kerdelo Francozov, ki so moko imeli pa piskra ne. Ponudim se jim, da bodem jaz kruh naredil. Že sem se bil pripravil, kar zagledam majhnega prešička po dvorišču skakati. Z veselim krikom letimo nad-enj, ulovimo ga, osmodimo in denemo peč. Komaj je bil malo opaljen, kar povedó: „Kozaki gredó, bežimo!“ Planemo ven, jaz sem bil zadnji. Eden se spusti proti meni in visoko nastavljeno derži svojo sulico. S težo sem mu ušel čez plot, malo je manjkalo, in bil bi me piknil s svojim orožjem. Nekoliko časa sva letala ob tistem plotu jaz zdaj po tej strani peš, on na uni strani na konji, zdaj zopet jaz po uni in on po tej. Na zadnje se naveliča tacega kratkočasnega lova na življenje in smert tujega človeka, in jo udere za družimi pajdaši, ki so menda moje Francoze gonili. - Jaz hitim v hišo, vzamem kos pol pečenega mesa in letim čez polje; bal sem se namreč, da ne bi še drugoč prišli. Hotel sem zopet na cesto, pa zagledal sem celo trumo kozakov pred seboj. Bili so tako blizo mene, da bi me bil vsak lahko ustrelil; vendar vidivši, da sem jo v krivo zavil in da bežim, niso mi družega prizadeli, kakor da so za menoj kričali: „Vidiš, vidiš, francoskago smirdulaka!“ Pre-skočim čez graben in bil sem na vertu neke grajščine. Tam ogenj zakurim, opečem svojo prešičkovo kračo in ko odjem, nabere se okoli mojega ognja kacih 30 mož. Vsi smo bili brez orožja in brez živeža. Gremo zopet na cesto. Proti večeru priderčé kozaki s kanoni in začnó s strani v gosto gnječo na cesti streljati. Cepale so cele verste. Kanoni pa potihnejo, ko se zmračí. Ko se stori noč, vzamem si toliko poguma in se vernem v vas, da-si ravno je bila precej daleč zad. Morda še ni nihče našel ostalega prešička, mislil sem in pa svoje orožje bi bil rad dobil nazaj. Vse je bilo tiho tukaj. V hiši je bila luč in ruske besede sem slišal skozi okno. Kozaki so

notri, djal sem. Pri plotu, ki me je bil pred kozakovo sulico rešil, vidim zdaj privezana dva rejena kozaška konja, dva hleba, nov koc za odejo, nov oficirski plašč, pet kokoši in dve vreči moke. To je dobro za-me, pravim, denem vse to na enega konja, na drugega se vsedem in ko blisk sem jo dirjal zopet na cesto po črni noči tjekaj.

Čez pol ure pridem do tabora. Bili so tukaj pruski vojaki, poprosim jih malo prostora pri enem ognju in za plačilo jim dam kruha. Bili so mi hvaležni, naredili so mi prostor in mi odrezali kos gorkega konjskega mesa. Kônj nisem mogel napojiti, ker vode ni bilo. Jesti sem jima dal pest slame, za zobanje sta imela namesto ovsa sneg, na tla sem se pa sam vlegel, odel se s kocem in zaspal. Ko se zbudim, ni bilo koca na meni niti druzega plašča na konji. Drugo pa je bilo še vse, in to me je tolažilo.

Tri ure pred dnem sem šel zopet na cesto in sem precej pota storil dopoldne. Kar me misel obide, da bi kacega rojaka poiskal in da bi tako drug drugemu pomagala. Umaknem se s pota, podkurim na strani popuščeni ogenj in celo popoldne kričim ko jesihar:

„Fantje! le sem kdor je Kranjec! Jaz imam dosti kruha za Kranjce!

Pa zastonj sem se zadiral, da mi je gerlo ohripelo, nobenega ušesa ni bilo, ki bi me bilo razumelo. Slovenci so bili vsi ali še zadej ali že spredej. Ko torej vidim, da moje prizadevanje nič ne zdá, grem spet v gnječo.

Moko in kokoši sem imel na strani na enem konji privezane, dva ruska hleba, čevel visoka in dva čevlja široka, sem imel pa zvezana v mavhi in tako prevezana čez drugega konja, kakor pri nas vidimo Čiče sol tovoriti. Dosti je bilo v vretji do smerti lačnih. Ali jaz moram na prvo zá-se skrbeti, mislim si, zaslišim prepir za seboj, ozrem se

in — o joj — mojih velicnih hlebov ni bilo na konji. Eden jih je bil izvohal, iztergal je je doli in topli so se za-nje, da Bog nas varuj. Kteri se je hleba dotaknil, prijel je tako, da mu je moralo vsaj malo v roki ostati.

V taborji smo imeli po štirje in štirje en ogenj. Reda in vojaške šege res ni bilo viditi tukaj, vendar ravnali smo se po natornih postavah. Kdor je ogenj zakuril, tisti je bil poglavar čez-enj in je imel pravico vzeti, kogar je hotel k ognju; kogar ni hotel, tega je zapodil. Jaz sem skerbel, da sem zakuril prvi in postal tako gospodar. Ravnal sem se potlej po slovenskih pastirčeki, ki nobenega k ognju ne pusté, kdor derv ne prinese. Ker je bilo ognjev neštevilno dosti, zmanjkovalo je povsod derv. Razbijali smo vrata pri hišah, trame, skrinje, omare, dragocene politure iz grajščin, vse kar je nam lesenega pod palec prišlo, smo žgali, da bi oterpnele ude ogreli. Kdor ni bil tako srečen, da bi bil derv dobil, ali da bi ga bil kdo k ognju vzel, zaspal je v snegu in zbudil se v večnosti.

Precej zraven mojega ognja so kurili 4 drugi možjé tisto noč. Ko se drugo jutro ogledam, vidim, da so vsi štirje pri ugaslem ognju zmerzneli. Toda nič nenavadnega se mi ni zdelo; kakor bi le spali, potegnem izpod enega koc, zavijem se va-nj in koráčim dalje s svojima konjema. Čez dan mi eden kokoši s kônj ukrade. En konj mi od lakote in žeje tako oslabi, da ga pustim na potu in le z enim klotuzava naprej. Svojo žejo sem še ugasil s snegom, ali za konja sem težko dobil kako zmerznelo mlako, ktero sem sesekal do tal, da sem do nekaj kapljic prišel, ktere je konj klečé mogel posrebat.

Naslednjo noč zakurim sam ogenj in vzamem še tri može Francoze k sebi. Zagrabilim skrivaj tri pesti moke, veržem jo v sneg in začnem gibanico (potvico) delati. Sneg je bil namesto vode in potvičanja, pepel pa namesto soli. Gnetem in naredim

cmoke, tolike kakor pest ter je opečem v žerjavici. Tri sem snedel, šest sem jih pa posameznim pokazal in svojim dnarnim tovaršem po 3 goldinarje cmok prodal. To je bila draginja in vendar bi jih bil prodal tacih gibanic tri voze po 10 goldinarjev lahko. Svoje moke si nisem upal pokazati, ker sem se bal, da mi je ne bi s silo vzeli lačni reveži.

Mraz je bil od dne do dne strašnejši in reznejši. Zmirom bolj se je množilo število zmerznjencev.

Drugi dan dojdem v vretji na cesti adjutanta našega polka. Bil je ves bolán, shujšan, bled in se je tresel od mraza in merzlice. V nevarnosti in nesreči mine ves razloček med stanom. Zató sem ga veselo pozdravil, kakor znanca in prijatla, tembolj ker že dolgo nisem vidil nobenega človeka od našega polka. Poprosi me, da bi ga pustil na svojem konju jezdit, ker so mu noge tako opešale, da bode sicer moral v snegu ostati in unreti. Smilil se mi je, in da - si je moj konj od slabosti komaj noge prestavljal, posadil sem vendar mladega moža na - nj.

Zvečer prideva do neke hiše. V izbi se je vse terlo, toliko je bilo nama enacih ljudi notri. Jaz konja denem v vežo, zakurim pred hišo ogenj in moj ubogi pajdaš se je grel kolikor se je mogel. Dal mi je en cekin za 40 frankov; moral sem ga vzeti. Ko se stori noč, zrijem se v hišo. Bila je tako natlačena, da se ni mogel nihče vsesti, ampak stal je mož pri možu vso noč. Ker smo vsi dihali, segreli smo bili izbo tako, da nas ni zeblo. Rad bi bil še svojega adjutanta noter poklical, ali ker sem se bil enkrat vgozdil v gnječo, nisem mogel venkaj in ko bi se bil ven zril, bati se mi je bilo, da ne bi več nazaj prišel. Predolgo pa še nisem bil na gorkem, da bi bil še zdaj popustil to dobrodelno hišo. Vso noč smo stali; samo kakih pet generalov, razcapanih in shujšanih, je sedelo ali čepelo v kotu na svojih mav-

hah. Ko se je dan začel delati, in so pravili, da je zunaj strahovita zima, nismo hoteli iti iz gorkega. Na enkrat pak se ogenj pokaže; hiša, v kateri smo bili, je s plamenom gorela. Zdaj je vse vrelo proti durim, vsak je hotel iz hiše priti. Jaz sem bil blizu vrat, zato sem precej skočil v vežo. Drugi pa so se rili tako, da so sami s seboj vrata zatlačili in da jih je veliko zgorelo v tisti koči, med družimi vseh pet generalov.

Zunaj nisem našel ne konja, ne adjutanta. Zasedel je bil menda moja merho in odšel. Težko če je kdaj svoj dom vidil! Koračil sem zopet sam brez konj in brez vsega naprej po snegu in mrazu. V sredi poldne se grem gret v neko hišo. Tudi tukaj je bila velika gnječa. Zaslišim dva Laha, da se nekaj od oderte mačke pogovarjata. Ker sem bil grozno lačen, začnem pazljivo gledati okrog sebe. Vzdignem na pol kriv krov od male mizice, in najdem notri popolnoma za kuho ali peko pripravljeno mačko. Z velicim veseljem jo vtaknem berž v veliki žep svojega spodnjega plašča.

Ko bi te mačke ne bil dobil, moral bi bil od lakote obležati in zmerzniti. Kajti od Berezine doli nismo več vidili štirinogate živali, ne goveje, ne pesje, ne nobene, razun kacega konja, ki je leno koščene noge predeval. Kmalo pa je še kônj zmanjkalo, nekaj jih je bilo od lakote opešalo, nekaj so jih bili ljudje pojedli. Ko se še erženo klasje ni dalo iz snega več dobiti, vidilo se je dan na dan več sestradanih zmerznjencev okoli pogorelih ognjev. Vozovi, tamborji, muzika, vse to je bilo že na Berezini proč; eno samo kaso sem vidil še pred Vilno razbijati.

Vsi smo želeli do Vilne priti. Tam nam bo pomagano, mislili smo si. Ali ko pridem do Vilne, nisem mogel še v mesto, taka gnječa je bila. Šel sem ob nekem plotu iz desk in sem zlezal skozi neko

luknjo v mesto. Vidil sem tam francoske oficirje, kako so raztresen bob po pesku pobirali in sirovega jedli. Ker sem bil tudi jaz lačen, začnem še jaz žvečiti sirov bob, ali ni se mi dalo. V mestu ni bilo ostanka; zató grem v gnječo in iz mesta naprej.

Ne ene vojaške podobe ni bilo viditi v velikem kerdelu, ampak mislil bi bil, da so se grintovi be-rači vsega sveta tukaj zbrali. Vse je bilo v capah oblečeno, v ruskih razterganih kožuhih zavito, s koci in plahtami odeto, s kožami okrog vrata obdano, da so se same čake vidile iz cunj. Nobeden ni imel orožja, nobene sablje ni bilo viditi. Obleko smo imeli vsi opaljeno in prežgano. Uni je imel sežgan nos, ta hlačnico odgorelo, uni rokav luknjast, ta vse oblačilo smerdljivo in umazano. Ta je imel berke po eni strani osmojene, uni lase popaljene. V vsej množini ni bilo viditi zdravega obraza. Vsi so bili pegasti, skorjasti, kakor hrastova stara debla. Kakor zverine so bili nekteri z uma od lakote. „Je suis general, (jaz sem general)“ je kričal v snegu capin, vendar nihče se ni zmenil za - nj, zmerznil je, kakor bi bil najnižji prostak ali pa pes.

Šest maršev od Vilne do Kovna sem vidil skoro več merličev v snegu, kakor živih na potu.

XI.

Kako sem od sirove mačke šest dni živel. Daljne nadloge, stradanje in preganjanje. Kako sem v svinjaku pri presici prenočil.

Povedal sem že, kako sem bil do mačke prišel. Ko bi si le-té ne bil v spodnjem žepu svojega plašča prihranil, bil bi gotovo umerl, kajti zdaj šest dni nisem imel družega življenja. Strahoma sem jo pekel in jedel. Ko so po noči moji tovarši jeli okoli ognja dremotni prihajati, začnem jaz v žep segati in ker noža nisem imel, vertel in vil sem za košček v žepu tako dolgo, da sem ga odtergal. Celo mačko izleči bi bilo nevarno. Ko bi me bil kdo zagledal, planili bi bili vsi ko risi in volkovi ná-me in vzeli bi mi jo bili. Plaho se ozrem po družih ognjih, in ako me ni nihče gledal, porinem košček v pepel in ga zakopljem. Kedar se začne kaditi, preobernem ga s klinom. Nisem utegnil čakati, da bi se bil do dobrega spekel, prvič ker sem lačen bil, drugič ker sem se bal, da se ne bi pečenka mojim lakotnim pajdašem pod nos razdišala in bi bil tako ob-njo. Izberskam osmojeni božji dar iz pepela; ko se ohladí, pogoltnem ga slastno in požrešno. Toda še grizti si nisem upal na glas. Toliko vem, da je ta živež malo smerdel, dalje ne vem nobenega okusa več povedati. Kakor je bila sirova mačka prav slaba, hranil sem vendar zadnji porcijonček še dva marša od Kovna.

Kakor se mi je slabo godilo, imel me je Bog še vendar rad, v primeri z družimi, morda zató, ker sem bil na potu v Švibusu dobro dušno delo storil.

Komaj mi je bilo mačke zmanjkalo, narajmam blizo Kovna nekega Čiča iz kranjskega Krasa. Iz dveh vzrokov sem ga bil vesel; prvič ker sem lahko ž njim govoril slovenski, v drugič pa še bolj, ker je imel malo moke in je bil tako dober, da jo je z mano delil po bratovsko. Živela sva od te moke do Kovna. V Kovnu dobim jaz pisker in pristaviva s Čičem močnik kuhat. Kar začno ruski kanonirji iz nenada po nas streljati, hiše začno na več stranéh goriti, Francozi jo uderó čez most. Tudi jaz in moj Čič pustiva pisker in ogenj in pobegneva. Pri prehodu čez Nemen, izgubim svojega rojaka Čiča. Večina francoskih opaljencev jo krene ob Nemenu na levo, jaz pa nisem poljski deželi zaupal, zato se obrnem na desno po cesti proti Kraljevcu (Königsberg). Rusi pridno streljajo z unkraj vode na nas.

Pridem po vsih štirih na velik hrib in zagledam razprostrano vas. Tudi zagledam tu prvo štirinogato žival, veliko telico, ktere že osem tednov, od Minskega sem, nisem vidil. Toliko vém, da smo bili telico vjeli, pa tudi vem, da je nismo jedli; kako in kam nam je bila pa prešla, tega ne vém že več. Stari spomin moj je že nezvest, ne domislim se zdaj tega v sivih laséh.

V vasi, ki je bila zapuščena, zakurim v neki kašči ogenj; deske iz predalov sem pa žgal. Nabere se okoli mene kmalo več nesrečnežev, meni enacih. En mož gre na večer iz kašče od ognja po vasi gledat. Kar princse v kufrastem kotlu veliko polkuhanega mesa. Z veseljem ga pozdravimo. Vlastnik pa prileti za njim in hoče svoj kotel nazaj. Bil je Nemec. Francozi moji se vzdignejo grozé mu in pravijo: „Ven se poberi!“ Meni se je mož smilil in prosil sem pajdaše, da smo mu dali nekoliko, ko je bilo kuhano. Našel sem v le-tej kašči tudi dolg ženski plašč, ktereга sem drugi dan verhu svoje obleke obul. Drugi dan smo se zopet v neki hiši

greli; ko pa so prišli poljski kmetje in so nas neusmiljeno s palicami premahali in zapodili, pomešamo se zopet na cesto v gnječo. Zdaj prideró samo štirje kozaki na konjih iz bližnega gozda. Versta se preterga, nekaj jih je bežalo nazaj, nekaj nas je derlo naprej, nihče pa se ni ustavljal, ker da-si ravno nas je bilo ko listja in trave, ni nobeden imel nič v roki, vsi pa smo bili oslabljeni kakor otroci.

Jaz prisopem komaj do neke hiše. Bila je polna Francozov, tako natlačena, da še noter nisem mogel. „Sortez-vous, le kosaks sont ici,“ *) zakričim jaz na pragu. Vse vre ven, na enkrat je bila hiša prazna, jaz pa padem pri steni na slamo ter se ne morem nič premakniti. Močno zbolim tisto noč. Kmet me je rad imel, ker sem mu hišo izpraznil francoskih pešljevcev in ker sem kakor Slovan lahko za silo ž njim govoril. Drugo jutro ne morem vstati. Kmet je imel usmiljenje z menoj. Razdelim svoje premoženje, kar sem imel v mošnji, hišnim ljudem, uro pa dam gospodarju spraviti. Precej potem pridejo ruski vojaki, slečejo me in vsega preiščejo. Kar sem še denarja imel, vzeli so mi ti, razun dveh cekinov, ki sta bila v prerezanih luknjah mojega plašča. Ležal sem do svetega večera. Gospodar, dober katoličan, dá mi molek, da bi roženkranc molil, in razveselilo me je to tako, da sem mu dal en cekin. Prinese mi zató žganja. Pil sem ga po malih požirkih. Ker sem bil od same slabosti bolan, okrepčal sem se tako, da sem že po božičnem dnevi, ko je en Saks k meni prišel, mogel zopet dalje iti. Gospodar mi je vse nazaj silil; toda vzel sem samo uro, družega nisem maral. Zdaj sva potovala s Saksom sama. Čudil se mi je, kako se zmenim ž njim Nemcem, s Francozom, Poljakom in Rusom. Izpraševal me je vsakoverstne reči, da-si ravno je bil ves nadložen kakor jaz. Z vzdihljeji sem mu pravil od

*) Bežite, kozaki gredó!

svoje ljube daljne slovenske domovine, on meni od svojih ljubih.

Do večera dospeva v veliko litovsko vas. Pro-siva prenočišča, pa strahoma so naji odganjali in pravili nama, da pride čez noč veliko Rusov na stanovanje. Ako najdejo, da francoske vojake prenočujemo, zažgó nam vas, rekli so nama. Star mož se naji tolikanj usmili, da naji zapre v svinski hlev k prešičem.

Stori se noč. Slišiva, da so prišli Rusi v vas. Strašno je bilo merzlo v hlevu. Tresla sva se za umreti. Ganiti se nisva upala, ker prasica je gerdo zakrutila, če sva se kaj premikala. Bati se je nama bilo, da ne bi po tem groznem renčanju prasičinem Rusi pogledali, kaj je v hlevu. Lahko umeš, ljubi bravec, da je bila noč grozovito dolga. Proti dnevu se Rusi z bobnanjem, hrupom in hrumom iz vasi poberó; posloviva se mi dva od negostoljubne hude prasice in greva iz svinjaka. Bila sva vsa terda od mraza, da sva komaj prestopala. Pobirala sva po tleh drobtine in skorjice kruha, ki so je bili ruski vojaki raztresli. Stari Litovec, ki je bil naji v svinjak dal, pelje naji v hišo, da sva se malo pogrela. Ko sva si toliko opomogla na gorkem, da nisva z zobmi klepetala in trepetala, napotila sva se zopet dalje. Iz hiše stopivši sem vidil mlado deklico, ki je kuhan krompir lupila ali majila, kakor Gorenci pravijo. Skočim tje in zgrabim za obličnice, ki je je po tleh metala in je slastno pojedam. Deklica vidivši najino revšino in lakoto, začne jokati. Povsod so dobroserčni ljudjé! Dá nama vsacemu tri gorke krompirje. Kakovo veselje, ko sem zopet enkrat kaj kuhanega v usta založil! Hvaležen sem jej bil bolj, ko bi mi dala kupe zlata.

XII.

Kako so me kozaki vjeli, kako me je pa dober oficir kozaškega jetništva oprostil, in kako sem postal prostovoljen jetnik na Litvi.

Potovala sva s Saksom dalje. Bila sva zdaj na pruskem Litovskem, ki je pa bilo polno Rusov. Proti večeru naji zagledajo trije kozaki na konjih in precej dirjajo proti nama.

„Zdaj je po nama,“ rekel mi je Saks in začel bežati.

„Ne bodi neumen prijatelj,“ rečem mu jaz.

„Konjem ne utečeva, ko bi še tako spočita bila, nikar ko sva vsa zdelana in trudna!“

Precej so bili pri nama. Jaz, ki nisem hotel bežati, nisem bil tako tepen, čeravno so tudi meni dali „palku kušat.“ Saksa pak, ki je hotel uteči, topli so ti trije sirovi sinovi pustine takó, da so majhno živega pustili. Oba preiščejo, ali imava kaj novcev in ker nisva imela razun moje ure nič, bila sva še bolj tepena. S sulicami naji suvaje ženó nas v bližnjo vas. Ker so vidili, da ne moreva hoditi, zapovedó tu nekemu kmetu, da napreže dva konja. Med tem ko je gospodar napregal, dovolili so nama v hišo stopiti na gorko. Gospodinja, dobra žena, dá nama malo kruha, kterega sva lakotno pogoltnila. Na sani nisem mogel zlesti, ker sem bil ves mraza terd. Pa ne, da bi mi bil kozak pomagal, še štoknil me je s sabljinim ročnikom s tako silo v zatilnik, da sem se zvernil po vozu in da mi je um in pamet

za nekaj časa prešla. Litovski kmet požene svoje male konje in derčali smo po sanincu, da so nas kozaki komaj dohajali. Okoli polnočne ure pridemo do ruskega tabora. Bilo je tukaj neštevilno ognjev. Zmečejo naji s saní in kozaki so naji gnali mimo več kozaških trum, ki so nama grozé palice kazali rekši: „Vidiš francoskago smírdulaka!“

Pripeljejo naji do stranskega ognja, kjer je sedel ruski oficir med množino družih vojníkov. Bil je prijaznega obraza in divjim tovaršem čisto nič podoben. Ogovori naji po nemški:

„Kdo sta?“

Moj tovarš reče: „Jaz sem Saks, gospod oficir.“

„Ti si pa Francoz,“ reče častnik meni.

„Nisem, gospod,“ — odgovorim — „jaz sem Ilirec, Avstrijan. Posiljen sem moral na Rusko.“

Na tó me pogleda gospod z bistrim očesom, vidilo se je, da mi ne verjame. Da bi mu dokazal, da resnico govorim, pokažem mu latinsko šolsko spričevalo iz Novega mesta. Ko so me namreč kozaki preiskovali, vergli so bili zaničljivo ta papir proč; jaz pak sem se stegnil in ga bil zopet pobral, in glej: rešil me je zdaj kozaškega jetništva.

Gospod pregleda namreč moje spričevalo, ter praša:

„Od kod si domá?“

Vidil sem, da me skuša in sem moško odgovoril: „Iz Kranjskega!“

Dá mi spričevalo nazaj in reče: „Pojta v božjem imenu, kamor hočeta.“

Lepo se mu zahvaliva in precej se napotiva po sledu nazaj. Kozaki naji sicer gerdo gledajo vidivši, da sva prosta, vendar nobeden se ni upal nama kaj žalega storiti, ker so slišali, da je naji častnik spustil.

Nekoliko časa sva še sledila po snegu, kod so naji tirali. Kmalo pa je burja sneg tako čez pot zameda, da se ni poznala nobena steza, noben sled. Šla sva s Saksom vse vprek. Nevedé kam greva, sva zašla zopet v Litovsko.

Proti jutru prideva v neko vas. Greva v prvo hišo, da bi si kaj jesti izprosila; pa gospodar se zadere nad nama: „Ek lauko! — poberita se!“ in ko sva oprezovala, naji meni nič tebi nič zaženó ven. Ravno to se nama pri drugi hiši zgodi in po vsi vasi. Bog se usmili, menda nisem več človek, javkal sem jaz, truden da nisem že mogel nič.

Litovci so se namreč bali, da ne bi Rusi prišli in jim vasi požgali, ko bi naji našli notri.

Že je bila tema, ko prideva v drugo vas.

„Jaz bom umerl,“ reče Saks.

„Jaz tudi pol dneva ne morem več hoditi,“ pravim jaz.

Zméniva se torej, da bova po sili v prvi hiši ostala, ako naji ven veržejo, pa spet nazaj pojdeva. Prideva čez prag v izbo in najdeva veliko družino zlasti dosti žensk. Saks se vleže na klop, jaz pa pod klop. Litovci naji gledajo in smiliva se jima, bili so boljši ljudjé ko v prvi vasi. Neka mala deklica zagleda moj zlati perstan, ktereга kozaki niso bili opazili in kaže na-nj: „Mataj šiedo!“ Jaz snamem svoj perstan in ga podarim deklini. S tem sem se jim prikupil in imeli so usmiljenje z nama. In saj ne bi bili ljudjé, ko bi se jim ne smilil človek osmojene obleke, skorjastega obraza, sežganih las, suh do kosti, leveče se kože, ozebljih in nepogledno žuljastih nog, kakoršna sva bila midva. Dala sva ljudém razumeti, da nama ni moč ne enega koraka storiti, in da bi rada tu ostala. Hišni gospodar pokliče vaškega župana, ki je po sreči malo nemško znal, da smo se pogovorili, od kod sva domá, in da ne moreva zavoljo slabosti in onemoglosti nikamor

dalje. Župan naji potolaži, da na tej cesti niso ne Francozi ne Rusi nobenkrat marširali, in da se nama ni bati, vendar je djal, da mora nekega višega uradnika vprašati, kaj naj z nama počne. Midva siromaka ga prosiva, da bi vse dobro napeljal. Drugi dan nama pové, da sva jetnika, dokler se mir ne sklenc. Moj pajdaš je bil čevljar in je precej dobil službo, mene pa pošlje župan uro hoda daleč v neko pivarno, da bi vodo vlekel štiri ure na dan.

Pridem na odmenjeni kraj k svojemu novemu gospodarju in dobom opravek. Ali kako bodem vodo vlekel, ki sem majhno živ?! To je tudi gospodar previdil, in štirinajst dni me je brez dela preživil. Ko vidi, da se mi moči le počasi povračajo, dobi mi družega gospodarja v neki daljni vasi Š a k e n, v fari L a z d i n, deset ur od pruskega mesta T i l z i t a.

Dobil sem tu na kmetih dobrega gospodarja in služil sem kakor vojaški vjetnik 20 mescev. Ker je bil ta moj gospodar popred „čeren huzar“ pri Prusih, znal je nemško in rad je govoril z menoj. Sam že dolgo časa bolan, imel je tudi do mene usmiljenje in je zapovedal gospodinji, svoji ženi, da me mora imeti brez dela, dokler ne bodem popolnoma ozdravel. Vsaki večer je veliko ljudi zbralo se v hiši. Jaz sem moral praviti po nemško vse svoje dogodbe in nezgode po Ruskem, gospodar moj jih je pa tolmačil litovsko. Radi so me poslušali. Tudi so me spraševali o mojem domu, ali imam očeta, mater, brate, sestre. Dopovedoval sem jim, da sem daleč daleč doli doma, pri spodnjem morji blizo Turškega.

XIII.

Kako se mi je v vojnem jetništvu na Litvi godilo. Šege in navade na litovskih kmetih.

Počasi sem se okrepčal. Kotanje po obrazu, kjer so se kosti vidile, jele so se zadelovati in zmirrom bolj okroglo lice sem dobival. Ljudém sem se znal prikupiti od dne do dne bolj. Ker so nekteri, kakor sosedje pruskih Nemcev, znali nemško govoriti, razumeli so me lahho. In ker sem bil jaz voljen učiti se litovskega jezika, da bi mogel tudi z družimi vzlasti z ženskimi in otroci govoriti, pripovedali so mi vzlasti fantinje radi, kako se tej ali uni reči po litovsko pravi. Znal sem več ali manj štiri poglavitne jezike evropske, to je, slovansko v več narečjih, francosko, laško in nemško. Pa mi vendar to znanje ni nič pomagalo pri uku litovskega, ker ima ta jezik, kakor bode komu mojih bravev znano, lastne korenine in besede, drugim jezikom popolnoma nepodobne. Toda jaz sem bil brihtne glave, hotel sem se jezika naučiti, in kmalo sem se navadil toliko, da sem s fanti in dekleti mogel kramljati. Ker sem bil že od mladega vesele nature, znal sem tudi veselim Litovcem marsikaj povedati, kar je je na smeh pripravilo, in radi so kramljali z menoj, ko smo šli k bližnji cerkvi na božjo službo. Kajti, da-si ravno so bili tu luterani in niso imeli maše, hodil sem vendar ob nedeljah ž njimi v cerkev. Oni so Boga častili po svoje, jaz pa sem ga molil, kakor me je katoliška mati učila in sem si mislil, saj je Bog povsod, tudi v luteranski cerkvi.

Vina tukaj ni; pijó le žganje. Jaz sem tudi včasih v litovski deželi prepival. To se je zgodilo

pa le zató, da sem si prijaznost pridobil in ohranil, vzlasti pa za prvega, ko sem se malo bal, da me ne bi izdali gosposki, ki bi me bila v ostreje jetništvo v sredino ruske dežele gnala. Pa to je bila prazna skerb, kakor sem kmalo sprevidil, ko sem spoznal dobrotni značaj tamošnjega ljudstva. Sli smo neko nedeljo vsi vaški fantje v kerčino. Jaz dam za en bokal erženega žganja in ponudim posodo svojemu najboljemu prijatlu, naj ga okrog deli. On mi reče, da je taka navada med njimi, da mora sam deliti in natakati, kdor plača. Dal sem piti po kranjski navadi vsakemu, kdor je bil v hiši. Dam potem še za en bokal in dobro točim deklicam in fantinom. Ko smo šli domú, so me svarili in rekli, da ni bilo še tacega slišati; prihodnjo nedeljo pa je vse po celi fari vedelo, da sem dal za dva bokala. Tukaj so ljudje trezni, ne najdeš tacega prepiranja in pijančevanja brez konca in kraja kakor pri nas. Pijó po malem, pripijó se malokdaj. Ko smo šli iz cerkle, izpraševali so me kar bodi, postavim: „Endrisos, ar tu toli nomie esi? (Andrejec, ali si daleč doma?)“ Jaz sem jim odgovarjal: „Pas kitos mares, (pri spodnjem morji).“

Proti koncu zime umerje moj gospodar in pri tej priliki sem mogel opazovati litovske navade pri merliču. Vsaka vas ima svoje pokopališče. Drugi dan gremo trije jamσ kopat. Zemlja je bila tu pet čevljev globoko zmerznjena in kakor z belo sipo potresena, težko je bilo jamo kopati. Pridemo domú in zakoljemo velicega vola in ga na male kose sesekamo. Ko merlič leži, pridejo dekliči in fantini v vas in igrajo nedolžne igre. Potem je bil pogreb. Predno merliča v rakev (trugo) denejo in predno ga v grob pogreznejo, poljubijo ga vsi znanci in sorodniki še enkrat. Kedar ga v grob devljejo, hodi siva stara ženska med ljudstvom okrog in vpije nekaj čudnih besedi, pogrebniiki vpijejo ž njo in jokajo. Vse ljudstvo poje z duhovnikom Davidove psalme.

Prišedši domú, denejo razmesarjenega vola v velik kotel kuhat in pridenejo čez nekaj časa še kislega zelja k mesu. Pokličejo vso vas na gostarijo. Vsak vaščan prinese stolček seboj in po versti se v hiši vsedejo sosedje. Po dolgih stoléh razložijo potem mesa in zelja, zraven velikanske eržene hlebe in žlice. Nožek pa mora vsak seboj prinesiti. Za pijačo imajo žganje, gospodinja pa še posebej deli doma napravljenega piva (pira), kolikor ga kdo hoče.

Med prazniki imajo veliki petek za največi dan v letu. O kresu, o božiču in o veliki noči tri dni ne delajo nič. Te dni gredó vaški možjé od hiše do hiše. Gospodinja jih pri vsaki hiši že pri vratih z žganjem čaka, gospodar pa pri mizi z domačim pivom in kruhom. Pijó in pomenkovajo se dolgo. Primeri se tudi včasi ob tacih prilikah, da se kdo prepije. Vendar se nikdar ne sliši o kacem tepežu in o družih sirovostih, ki se — Bog pomagaj! — skoraj zmirom godé pri nas, kjer si ljudjé precej v lase silijo, ako so le malo vina vidili. Pijaním fantinom sem jaz marsikako kranjsko nagajivo šalo napravil, da so se drugi smejali. Vendar nikdar mi ni nobeden zameril. Ljudjé tam razumejo šalo in se ne prepirajo radi.

Tudi delavni so tako, da naj se skrije marsikteri narod pred njimi. Ženske po zimi volno pripravljajo za prejo, deklice tkajo, moški pa v stope peljejo, da se sukno naredí. Matere in hčere vzemó boljšo volno proč, pobarvajo jo in stkajo si pisana nedeljska oblačila. Za obleko se torej doma preskerbé, ni jim treba denarja izdajati. Vsaki moški si naredí 13 parov opank na leto. Po letu dene namreč lipovega lubja pod streho, da se posuši; po zimi ga zmoči, splete koške na noge, prevleče je po zimni s suknom, po letu s platnom, ter priderhne to na nogo z motvozjo in nikdar ga ne zebe. Ker je tam mráz veliko hujši ko pri nas, ozebli bi vsi, ko bi tacega obutala ne imeli.

Ker torej denarja ne potrebujejo, ga tudi malo imajo in malo dobodo. Za voz erži, ki smo jo v mesto Tilzit peljali, dobili smo lajto soli. Na potu nismo zapravili nič, ker smo po litovsko imeli seboj suho gosje meso in kruh.

Žito smo po letu kosili. Žanje ga tu nihče ne, ker še serpov nimajo. Vsaki kosec, ki s spodvezanim kosjem tako maha, da se odkošeno žito na stoječe rahlo naslanja, ima eno žensko za seboj, ki nakošeno žito hitro pobira, k nogam ali pripognjena v ogib stiska in s preveslom v snope veže. Na ta način se hitro žito pospravi v snopje. Tudi kozolcev nimajo, ampak po 10 snopov postavijo čez razbor po koncu. V treh dneh je suho. Dežela je posebno bogata erži, pšenice in ječmena.

Mlačba se začne še le po zimi, to je, v septembru in oktobru. Tačas mora vsaki o polnoči vstati in mlatiti iti. Vsi enako jedó, vsi enako delajo, moški in ženske. Mlatijo do dne kacih osem nasadov; klasje obračajo v sredo; po ritovji pretepajo možjé, po drugi strani za njimi pa žene. V jutru se gredó po vsakdanji navadi unit in dolge svoje lase počesat, potem pa po družih delih.

Po delu je čaka tolsto kosilo, ki ga je gospodinja pripravila. Ljubijo zabeljeno jed. Čeravno niso litovski prešiči tako rejeni ko naši, zakoljejo jih pa veliko za dom in ne manjka jim slanine in mesa. Tudi gosi imajo; v jeseni jih nekaj pokoljejo in posušé in imajo vse za domačo reč.

Ni jim treba toliko pri delu terpeti, kakor pri nas nekteri kmet terpi, zato ker delajo vse polagoma in po lepem redu in pa vsi vse.

Jaz sem se vdal v vse, za vsako delo sem prijel, radi so me podučili, kako naj se obračam. Kmalu me je vsak otrok v vasi poznal in vpil za menoj: „Endrisos!“ Manjkalo mi ni ničesa, ne jesti ne piti, ne prijatlov. Ali vendar nisem bil zadovoljen, nisem

bil srečen, ker sem bil na tujem, daleč daleč proč od ljube domovine.

Kdor pravi, da je človek povsod doma, kjer se dobro ima, ta se moti ali pa serca nima.

Kolikokrat sem v večernem mraku s polja vračaje se obmolknil v veseli družčini, ker sem se domislil na dom! Bodem li še kedaj vidil ljube dole in jarke, kjer stoji očetova hiša, kjer mati stanuje z brati in sestrami? Taki vzdihljeji so mi vstajali iz globočine serca in solza za solzo mi je oko zalivala; odgovoriti pa si nisem mogel.

Na večer so se vaščanje dostikrat zbirali v kaki hiši. Jaz sem šel tudi méd-nje. Igrali so marsikake igre, ali pa so mene izpraševali, kako je kaj pri nas, kaki so naši ljudje, naša dežela. Jaz sem pravil na daljnem tujem o lepoti svoje slovenske domovine.

XIV.

Kako sem se domú vernil. Sklep.

Dvajset mescev je preteklo, kar sem bil na litovskih kmetih. Lahko bi bil ušel in napotil se v domovino, ali zastonj bi mi bilo upati brez postavnega privoljenja, kakor tujec čez tujino romati; veliko dežel me je ločilo od doma. Moral sem torej počakati, da se sklene mir, da se mi dovoli in od vlade pomaga.

V kratkem času, kar sem bil jaz iz Kranjskega pa do zdaj, bile so se državne razmere v Evropi zelò spremenile. Rusija in njena zima je bila Napoleona vergla z verhunca, znad kterega je Evropi zapovedoval, čigar mogočni glas je bil tudi mene gnal daleč na tuje v orožje. Vsi veči in manji vladarji so se bili zvezali zoper njega, zato je bilo sklenjeno vojne vjetnike iz Ruskega poslati na dom.

Proti jeseni leta 1814 je prišlo od okrajnega predstojnika bližnje gosposke zá-me privoljenje, da smem po svoji volji potovati domú. Povedano mi je bilo, naj grem na Kraljevec, tam naj se oglasim v zbirališčini hiši; kaj se bode na dalje z menoj zgodilo, to se mi bode tam povedalo.

Kako bi popisal svoje veselje!

Zdaj začnem slovo jemati od svojih Litovcev. Solze so mi stopile v oči, ko sem po ondukajšnji navadi pri slovesu vsacega človeka poljubil in ko sem vidil, kako radi so me ti dobri ljudjé imeli. Fantinje so se zbirali na vasi okoli mene, deklice so me ljubo pogledovale, gospodinje so mi tlačile v mavho slanine in suhega mesa za popotnico.

„Bog vas obvaruj za vselej!“ rekel sem in s solznim očesom sem zapustil vas in sem se napotil proti Kraljevcu.

Dvajset milj do imenovanega mesta sem hodil čisto sam. Vendar sem bil uren in lahkonog, če sem pomislil da grem domú, da sem prost!

V Kraljevcu najdem v zbiralni hiši kacih dvesto mož Francozov, ki so bili kakor jaz do zdaj vjetniki okrog in okrog po Ruskem in Pruskem. Precej drugi dan marširamo naprej. Premišljal sem po potu svojo dozdanjo osodo in moral sem Boga hvaliti, da mi je zmirom pomagal, da me ni zapustil tudi v največih nadlogah. Kako lahko bi se mi bilo v vretji na ledenem potu spodletelo in bi me bili pohodili, kako lahko bi bil lakote umerl ali zmerznil, kakor tisoč in tisoč mojih pajdašev! In vendar mi je bil večni Bog milostljiv!

Gremo na Branibor, Marienburg, Dancig, Stari-grad, Berolin, Vitemberg (kjer je Martin Lutrov grob), Lipsko. Tukaj je bil transport razdeljen. Francozi so se obernili proti Rajni, drugi proti Magdeburgu, jaz in en mlad Hrovat pak sva jo mahala na Vurcen in Draždane. Tukaj sem poslednji denar dobil. Šla sva potem čez Kulm, Toplice in Prago na Češkem.

Od Prage dalje nisem imel nobene dnevne plače in denarja mi je zmanjkalo. V Pragi sva se bila sicer še zglasila, ali rekli so nama gospoda, da francoskim vojnikom nič ne dadó. Mene je sicer malo jeza zgrabila, češ, ali sem jaz kriv, da sem moral na Rusko s Francozi; Bog vé, kako bi bil rad domá ostal! Ali vse to ni nič pomagalo, moral sem molčati. Še enkrat me je nadloga pograbila za vrat. Morala sva namreč s Hrovatičem prositi in bernjati od Prage doli po Češkem in čez Štajarsko vsak do svoje domovine in dvajset dni beraški posel opravljati.

Bilo je 9. marca 1815 zvečer ko pridem ves razcapan, truden in lačen domú. Kdo bi popisoval, kaj sem čutil, ko sem od daleč zagledal svojo rojstno hišo, ko sem vidil kraj, kjer najdem zopet svoje ljube. Pa ni sreče brez nesreče, ne ene kupice veselja ne dá Bog piti človeku na tem svetu, da mu je ne bi namešal s pelinom in grenkoto.

To sem tudi jaz moral skušati in izvéditi. Našel sem namreč očeta — na smertni postelji. Komaj so se me domači v prvem veselji nagledali in razstopili se od mene, vprašajo me, kje je Anton, moj brat. In zopet sem jim moral le žalostne reči naznanjati, da je najberž zmerznil v moskovski deželi.

Namesto veselja je bil jok v hiši. Domači so jokali za Antonom, jaz za očetom, kateri je le še mene čakal in poročila žalostne smerti svojega drugega sina, da je potem — umrl.

Sosedje so se zbirali okoli mene in poslušali moje pripovedi o strahovitih dogodbah, katerih sem doživel; najbolj pa me je vpraševal žalostni sosod Zupančič, ki je dva sina izgubil tam, moja pajdaša. Do pike sem mu moral povedati, kako je jima hudo šlo, in kako sem ju na zadnje vidil.

Dobil sem pozneje službo v Ljubljani pri vojnem komisarji Raharji, vendar že čez eno leto grem domú, potegnem doto in se oženim. Dobim dobro

ženico in vzamem hišo pri cesti v najem, kupim vina na upanje in začnem kerčmariti. Imel sem srečo. Začel sem bil tudi barantati z ježicami. Pervo leto sem imel 100 goldinarjev dobička in leto za letom mi je rastel kapital po sreči. V moji kerčmi je bilo zmirom dosti ljudi. Prijel sem se tudi bčelarije in nobene kupčije nisem po nesreči začel.

Leta 1825 kupim lastno domačijo, sezidam lepo poslopje, ki me je stalo 3300 gold. gotovega denarja.

Imel sem sedem otrok. Ker sem se bil sam prepričal, kako dobro je, če človek kaj vé, dajal sem je v šolo vse do tretjega razreda. Eden je padel v Komorni kakor vojak, drugi so še živi in so tako in tako preskerbljeni.

Po smerti moje žene pa me je sreča pustila in zdaj stanujem v Zatičini, star, nadložen, nimam in ne morem družega ko bučele komandirati, ktere so mi na stare dni skoro edino veselje. Ker rad od Ruskega in od Napoleona pripovedujem, pravijo mi ljudje: „stari Ruski.“

Mislím, da se težko dobi Slovenec take starosti ko jaz, da bil toliko prestal, če mi ne zamerite, da se pohvalim. Služil sem dva cesarja, dve jetništvi sem prestal, šest in trideset dežel prehodil, tristo sedem in osemdeset maršev premarširal, neizrečeno moskovsko zimo in lakoto prestal, trikrat sto tisoč tovaršev in svojega brata na Ruskem pustil na snegu, s sirovim živežem živel, od Kozakov vjet bil: po vsem tem mi je bil Bog srečo dal in še le zdaj me je malo degradiral. Imam samo deset krajcarjev na dan.

Delati ne morem, hoditi ne morem, moč me je zapustila, naduha me duši. In kdo mi je te slabosti kriv? Kdo drugi, kakor ti Bonaparte Napoleon, moj strah, trepet cele Evrope, ki si me po svetu tiral in gonil, ki si milijone ljudi v gospodovem vinogradu

pomoril, praznike odpravljaj, papeža preganjal, kralje in oblastnike pod svoje noge spravljaj! Zató si pa plačilo dobil, da si na otoku Heleni segnil. Adieu au revoir! Kmalo, kmalo bo prišla bela smert po mé in vidiva se morda v drugič tam, kjer bomo vsi enaki.

Ti pa ljubi mladi Slovenec! če boš našel, da so moji spomini dolgočasni in pomanjkljivi, vedi, da sem je pisal v šest in sedemdesetem letu svoje starosti, in da-si ravno sem povedal vse le po verhu in še veliko izpustil, pisal sem je eno celo zimo, ker moja roka je že okorna. Z Bogom!

II.

Mana v puščavi.

(Prilika, po oč. Bonaventuri spisal A. Lé sar.)

Mana, katero je Bog v puščavi pošiljal izraelskemu ljudstvu je prav primerna podoba vsega posvetnega blaga, časti in veselja:

1. Mana je bila ljudstvu prav neznana stvar. Ko so Izraelci prvič ugledali belo zernje na polji, začudili so se, vprašaje: „Man hu?“ po naše: „Kaj je to?“ — In od tega vprašanja obdržalo je to zernje ime mana. — To ime bi se smelo dati sploh vsemu svetnemu blagu, kajti o vsaki neznanosti reči spodobi se vprašanje: „Kaj je to?“ To vprašanje pa še zlasti priporočam tebi, draga mladina, ki začeniš oči odpirati po svetu in razločevati stvari od stvari. Ko ugledaš svetno bogastvo, čast in veselje, ne navezuj na nje svojega srca, predno ne veš, kaj da je to. Da je prav spoznaš, svojih staršev in učnikov poprašaj: „Kaj je to?“ In ko zapaziš, da se nekteri noč in dan trudijo za nje, nekteri pa da je zaničujejo, zopet zastavi vprašanje: „Kaj je to? — Od kod izhaja to, da ljudje tako različno sodijo o njih?“

2. Mana je bilo belo, prezerljivo zernje in kakor kristal bleščeče. — Tudi posvetno blago ima enake lastnosti. Ono je bleščeče,

toda tudi slepeče. Ti se njegovemu blesku ne daj zapeljati, da te ne oslepí, ampak predno ga iščeš in spravljaš, vprašaj pametnih ljudi: „Kaj je to?“

Odgovor na to vprašanje dajo ti daljna manina znamenja.

3. Mana je padala izpod neba. — Tudi vse svetne reči prihajajo od Bogá. Bog je vstvaril zemljo; po njegovem povelji ona rodi toliko različnih reči, toliko sadú, rude, bogastva. Bog je razne stanove postavil na svetu; on določuje cesarje, kralje, mogočnjake, velikaše, častnike in veličastvo, katero je obdaja; on vreduje tudi niže stanove ter jim daje podporo v nizkosti. — Bog je stvarnik vsega veselja na svetu, in da je moreš vživati, dal ti je telo s počutki in dušo z zmožnostmi. Resnica, da nam vse prihaja od Bogá, nas vodi do naslednje: Pri stvarjenji in deljenji svetnih reči ima Bog svoje namene, po katerih smo dolžni ravnati se. Iz svetih namenov nam je nekatere prepovedal, nekatere pa pripustil zmérno in o pravem času vživati. Odgovor bomo tedaj dajali od vživanja svetnega blaga. Nikdar torej ne misli, da je kaj tvojega, Bog je vsemu gospod, ti pa si le njegov hišnik. Le po božji volji si pridobivaj, vživaj in obračaj božje stvari.

4. Mana je bilo sila majheno zernje; — v tem ti je kaj lepa podoba, kako malo da je vredno vse svetno blagó. Nikar naj te ne moti, če posvetnjaki drugače sodijo o njem. Pravo ceno mu zveš iz nasledkov. Ozri se le nekoliko po svetu, in kmalo boš zapazil in lahko se prepričal, da vse svetno blago in veselje ni v stanu, človeka v resnici srečnega storiti.

5. Mana je bila minljiva jed, to je, hrana izraelcem odločena le na popotovanji skoz puščavo, v obljubljeni deželi je niso več prejemale. — Ravno tako je dano tudi nam svetno blagó le za čas poto-

vanja na tem svetu, po smerti — v večnosti — nas čakajo vse drugačne dobrote, drugačne časti, drugačno veselje; ondi svetne stvari niso več za nas, torej nehajo in bodo odvzete neumnežem, ki so na nje navezovali svoje serce, in tudi modrim, ki so je zaničevali ter obračali le po volji božji.

6. Mana je bila vsacemu odmerjena; mogel si je je slehern izraelec en „gomor“ *) nabrati na dan. S tem, da bi si je bil kdo več nabral, mu ni bilo nič pomagano, kajti, predno jo je domu prinesel, zginila mu je, kar si je je bil odveč nabral. — Tudi časno blago je nam odmerjeno, vsacemu za potrebo po njegovem stanu. Ako bi se ljudje držali mére, ki jim jo je namenila previdnost božja, bilo bi časnega blaga zadosti vsem, nikomur ne bi treba bilo pomanjkanja terpeti. — Toda kaj pa preobilni zakladi tudi pomagajo lakomniku, skopuhu in odertniku? Al morda več jedi potrebuje? Nikakor, velikrat se mu jame še upirati. — Čemu je častiželjnemu visoka čast in svetna slava? Je li, ko jo doseže, zadovoljniji in v resnici bolj češčen? Kaj še, večidel le nepokojniši in sredi svoje vnanje časti še zaničevan. — Kaj posvetnjaku pomaga grešno veselje, kateremu se udaja? Je li srečnejši in terdnejšega zdravja? Ravno nasproti, in še nedolžno veselje, ktero bi smel uživati, mu ostrupi in okuži tako, da ne mara več zanj.

7. Kdor je hotel mano uživati, moral je čuti in delati: treba je namreč bilo, pred solničnim vzhodom nabirati jo, potem pa mleti, gnesti in peči, da je bil kruh iz nje. — Tudi za svetno blago se moramo truditi. Revščina, ki izhaja iz lenobe, ni vredna milovanja. Delaj, moli in upaj v Boga, pa ti ne bo manjkalo kruha.

*) „Gomor“ je bila mera, ki je tehtala 8 funtov.

8. Mana je bila strohljiva stvar, in sicer tako, da se je spridila, kdor si je je hotel shraniti za drugi dan, češ, da mu ne bo treba nabirati je. — Pač primerna podoba, kako malo da je moč zanašati se na svetno blago. Molji, tatje, ogenj, povodenj, mraz in sto drugih nesreč je na svetu, ki je skoraj v hipu pokončajo. Le nespametnež se torej na svoje premoženje in bogastvo zanaša.

9. Mana je bila pa vendar včasih nestrohljiva. O petkih si je je smel človek nabrati dve meri, in vendar se mu ni spridila, kolikor si je je bil nabral za soboto. To pa zato, ker je tako velevala božja zapoved. Mozes je bil shranil „gomor“ mane še celó v skrinjo mirú in sprave, da so jo nesli v obljubljeni deželo v spomin posebne božje dobrote, in ta mana se nikdar ni spridila. — Obljubljena dežela in sobotno počivanje ste lepi podobi nebes in večnosti, za kateri se časno blago vendar le dá shraniti, tako da nikdar ne strohni. Kar si ga obernel Bogu na čast, svojemu bližnjemu na korist, hasnilo ti bode na vse večne čase v nebesih; kajti spremenil si strohljivo v nestrohljivo, venljivo v nevenljivo, časno v večno, svetno v nebeško. Blagor mu, kdor ume to skrivnost.

10. Mana je imela različen okus v ustih različnih ljudi; nekterim je bila neslastna in zoperna, nekterim pa okusna in prijetna. — Tudi časno in svetno blago bode njim, ki ga niso obračali po svetih namenih božjih, v večnosti nesterpljiva gnjusoba in grenkoba, njim pa, ki so ž njim ravnali po volji božji, v neizrekljivo veselje.

III.

O toči.

(Spisal Fr. Marn.)

Ni ga izdelka človeške bistrumnosti in ni je kaj bolj nenavadne prikazni v naravi, o kateri bi ne bilo med priprostim in nevednim ljudstvom zatročeno mnogo krivih misli in slepih vraž. Kako škodljivo pa je to za ljudstvo, vé pač vsak; saj se žalibog tudi po Slovenskem vseskozi sliši od velikih, marsikterokrat celo grozних nesreč, ki so žalostni nasledki zapeljivih vraž. Vražam vzrok pa je iskati v ljudski nevednosti. Zatreti se dajo torej le s pametnim podučevanjem. Zató, mislim, so zlasti v bukvah društva sv. Mohorja, ki so naj bolj razširjene med priprostim ljudstvom, kaj potrebni natoroznanski sestavki, ki ob kratkem in v lahko umevni besedi razlagajo bolj čudovite prikazni v naravi. Najbolj mikaven in kakor se mi zdi, tudi najbolj potreben pa je poduk o toči; zató mislim ustreči slovenskim bravcem s sledečim svojim spisom.

Navadna toča je kakor grah ali lešnik debela, dostikrat pa veliko debelejši, kakor orehi ali pa še bolj. Iz verjetnih sporočil vémo, da so padla točna zerna, ki so tehtala po pol libre, pa tudi takih so že našli, ki so bila po pet palcev debela in po 18 do 20 lotov težka. V vsaki toči najdeš, ako jo razkrušiš, v sredi neprezerno, ledeno jedro, ki je navadni

sodri ali babjemu pšenu zeló podobno. Okoli tega jedra so ledene lege razne debelosti ena verh druge, med posameznimi legami pa so manje ali večje razpokline, ki so z zrakom napolnjene. Točna zerna so torej ravno tako sestavljena, kakor pri čebuli vidite, ako jo prerežete. Po zunanji podobi pa je toča kaj različna; večidel je sicer okrogla in manj ali bolj gladka, pa vendar dostikrat tudi dolgljata, jajcu ali pa hruški podobna in pogosto se najde tudi robata in rogljata.

Toča pada le pred ali pa med dežjem, nikdar pa ne po dežji, tudi se nikdar dolgo ne vsiplje, večidel le ene minute, malokdaj četert ure, dalje pa skoraj nikoli. Vendar se je v tem kratkem času pogosto toliko nasuje, da pokrije zemljo daleč na okrog več palcev na debelo. Navadno gre toča le po dnevi, vendar časi tudi po noči, kakor nam skušnja spričuje. — Megle, iz katerih se vsiplje, so posebno debele in goste, ker vselej se naredí čudna temota, ko se privlečejo na obzorje. Barve so pepelnatorujave in na robéh so tako razkosane, da se nam vidi, kakor bi cunje visele izpod neba. Te megle plavajo časi prav nizko, marsikrat se je že prigodilo, da so ljudjé, ki stanujejo po visocih gorah pod seboj vidili tisto oblačico, iz ktere se je vsipala toča, ki je po dolinah pobila.

Vselej, kedar gre toča, tudi germi in treska. V sredi točnih oblakov se vidi neko čudno in hitro gibanje, kakor v mravljišči, če ga podražiš; in malo prej, preden se vsuje toča, čuje se nek čuden vriš in šum, mi pravimo, da v oblačici vre. Hudi vetrovi se dervé sem ter tje, točna zerna se zadevajo eno ob drugo in odtod ta šum in hrum. Pod večimi točnatimi oblaki pa letijo majhne belkaste meglice strašno hitro od enega kraja do drugega. Vetrovi veršé in tulijo, prah in pesek vzdigovaje, blisk za bliskom šviga iz temnih oblakov, grom buči neprenehoma, da se razlega na vse kraje, človek in žival

išče zavetja, groza obhaja oba in glej! še enkrat se posveti in zadoni in toča se vsuje, — v malo minutah splava veselo upanje obile žetve po vodi. — To so znamenitneje lastnosti toče in pa nekteri prikazki, ki so navadno ž njo združeni. Omenil sem jih ob kratkem, ker so že vsacemu kolikor toliko znani.

Bolj važno pa je vprašanje, zakaj, kdaj in kako se narejajo ona točna zerna, ki padajo na zemljo. Ali ravno to vprašanje še ni do dobrega dognano; učeni se v tem še niso zedinili, oni razlagajo točo mnogotero, dasiravno ne veliko različno. Jaz vam bom povedal eno najnovejih razlag, ki se mi zdi najbolj verjetna, najbolj naravna tako, da upam, da jo bodo kmali splošno poterdili. Da pa bote to razlago dobro razumeli, morate se poprej še marsikaj naučiti.

Iz virov ali studencev se steka voda v potoke, iz potokov v reke in iz rek v morje. V morji se zbira vsa voda, kar se je pretaka po božjem svetu. Kako je to, da morje, akoravno mu neprenehoma toliko vode doteka, vendar nič ne naraste, da ne prestopi svojih mej in na suho ne vdari? To boste kmali razumeli.

Postavite plitvo skledico, napolnjeno z vodo, na solnce in zapazili boste, da bo vode od dne do dne manj in da bo naposled vsa zginila. Kam neki preide? Vi pravite, da izhlapi ali izpuhti, ali bolje rečeno, spremeni se v hlape ali soparje.

Ti soparji so loži ko zrak, zato kipé na kviško in se razširjajo na vse strani; ker pa nimajo nobene barve, kakor zrak in ker so zraku sploh zelo podobni, ne vidimo jih, kakor tudi navadnega zraka ne vidimo.

Pa znabiti kdo neverno z glavo pomaja rekoč: to ni mogoče, da bi toliko vode izpuhtelo, kolikor je iz vseh mogočnih rek v morje priteka. Dragi moj! naliž čeber vode in pusti ga celo leto tako, da bo moglo solnce in veter do njega, dež in sneg pa ne,

in vidil boš čez leto in dan, da bo voda v čebru upadla za 30 do 36 palcev, torej vsaki dan, to je, v 24 urah, dvanajsti del enega palca, ali za eno čertico.

Poveršnina cele zemlje meri 9 milijonov 260 tisoč in 500 štirjaških milj, — teh pa je dve tretjini vode. Ako morje tudi vsaki dan le za dvanajsti del enega palca ali za eno čertico upade, vendar vsako minuto več sto veder vode izhlapi, to je, vsako minuto se vzdigne sto in sto veder vode v podobi nevidnih soparjev v zrak.

Če je bolj gorko, če bolj solnce prigreva in veter piše, bolj hitro se spreminja voda v sopare. To veste iz lastne skušnje. Ko se voda na ognji greje, izpuhti toliko soparjev, da jo lahko vidimo. Vendar to, kar se vidi, niso pravi soparji, ampak le drobni vodeni mehurčki, v ktere se soparji vselej spremené, kedar so prenaagosto. Gorkota tedaj pospešuje izhlapienje. Kakor je potreba gorkote, da se terdna trupla stajajo ali stopé, tako je tudi treba gorkote, da se posamezne kapljice spremené v nevidne soparje. Živa priča, da je temu res takó, je tó, da voda, kedar se spreminja v sopare, vse stvari, katerih se dotika, tako zeló ohladi. Toda soparji niso nič gorkeji, kakor voda, iz ktere se narejajo, da si ravno so vzeli okolici toliko gorkote, ker ta gorkota služi le v tó, da se morejo iz vode soparji narejati. Zató jo imenujejo naravoslovci zvezano gorkoto, ker se odtegne našim občutkom tako dolgo, dokler se soparji spet ne spremené v vodo; takrat pa razvežejo spet tisto gorkoto, ki so jo poprej odtegnili, in kakor se je prej v okolici vse ohladilo, tako se zdaj vse ogreje.

Tudi veter pospešuje izhlapienje vode, ker soparji se le takrat naglo narejajo, kedar niso prenaagosto, kedar imajo prostora dovolj. Veter pa odnese vse sopare, berž ko se naredé in tako se lahko hitro razvijajo drugi, ker imajo prostora dovolj. Da pa

voda polagoma tudi takrat izhlapuje, ko je merzlo in nobenega vetra ni, vidite iz tega, da se perilo nekoliko tudi takrat suši. Neprenehoma se tedaj narejajo soparji, ne le iz morja, ampak tudi iz drugih vodá, iz jezer, rek, potokov, studencev in močvirij; tudi zemlja sama in vse rastline vedno sopare izpuhtevajo. Vsi ti soparji se vzdignejo kviško in se razlezejo po zraku na vse strani. Vendar ne ostanejo dolgo tako, ker se vselej, kakor sem že omenil, kedar jih je veliko na gosto skupaj, da so prav blizo eden drugega, spet v vodo spremené, to je, iz nevidnih soparjev se naredé silo drobni, v sredi z zrakom napolnjeni mehurčki, ktere pa lahko vidimo, če jih je le več skupaj.

Mi dobro vidimo, kako se iz kropa, iz vročih jedi itd. kadí, pa to ni dim, kar vidimo kviško kipeči, ampak sami zgoščeni soparji. Zavolj velike gorkote se iz kropa toliko hlapov nareja, da so prena gosto, zató ne morejo več nevidljivi ostati, ampak spremeniti se morajo v drobne vodne mehurčke. Kakor hitro pa više pridejo, se bolj razkropé in več prostora dobodo, zginejo našim očém, ker se spremené spet v soparje.

Soparji pa se spreminjajo v vodene mehurčke tudi, ako se ohladé, ker merzlota ima to posebnost, da vsako reč skerči ali zgostí. Ljudjé in živali tudi soparje iz sebe sopejo, a poleti, ko je gorko, jih ni viditi; pozimi pa se berž, ko pridejo na mraz, spremené v omenjene mehurčke in mi vidimo, kako sapa iz nas gré, kakor pravimo.

Ti mehurčki pa so tako drobni in lahni, da se lahko v zraku obderžé, če je le količkaj vetra. Se vé, da bi enega samega tacega mehurčka, ali pa če bi jih le malo skupaj bilo, ne mogli viditi, kakor tudi posamesnih zernic prahú, ki tudi zmiraj plavajo po zraku, ne vidimo. Ali ko jih veter na tisoče nanesse vkup, tedaj jih le predobro vidimo, ker nam zakrivajo druge stvari. Taka je tudi z našimi me-

hurčki, kedar se jih prav veliko vkup nabere, nam zakrivajo tudi bližnje stvari in mi pravimo, da smo v megli.

Meglo imenujemo torej veliko množino zgoščenih vodenih soparjev, ki plavajo po zraku ne daleč nad zemljo. Znano vam je, da se megla vlačí najraje nad rekami, jezeri in močvirji. Zakaj to? Na taci krajih se največ soparjev nareja; ko pa bolj merzlo postane, tedaj se voda kaj naglo ohladi in ona ohladi potem tudi soparje, ki plavajo nad njo in ti se potem, kakor smo že čuli, spremené v mehurčke, iz katerih je megla. Kaj je megla, zdaj vemo. Kaj pa je oblak? Nič družega, ko megla, ki plava zdaj bliže, zdaj dalje, vselej pa dosti daleč nad zemljo; sicer med meglo in med oblakom ni družega razločka. Tega se je lahko prepričati. Večkrat vidite iz doline, da so verhovi visocih hribov in gorá v oblake zaviti. Prašajte pa človeka, ki je bil takrat, ko ste vi vidili, da so se oblaki hriba dotikali na njem, kako je bilo gori, in rekel vam bo, da so imeli na hribu gosto meglo. Ena in ista stvar se zdí tedaj tistemu, ki je blizo nje, da je megla, tistemu pa, ki jo od deleč gleda, da je oblak.

Neprenehoma puhté soparji v višave. Gori pa je bolj merzlo, ko pri nas; saj je tudi po gorah in hribih merzleje, ko po dolinah, in verhovi najviših hribov so z večnim snegom pokriti. Više ko se vzdignejo soparji, merzleje je, zato se gori zgosté in mi zagledamo visoko na nebu oblak. Če se potem ti mehurčki tudi zgosté in eden drugemu približajo, stekajo se v majhne kapljice, več majhnih se sprime v eno večo tako, da postane teži od zraka; zdaj jame padati; ker pa pride iz viših, torej tudi merzlejih krajev, ohladi soparje krog sebe in se sprijema ž njimi, tako narašča padaje zmiraj bolj in bolj, dokler ne prileti na zemljo in mi pravimo da dež gré.

Pozimi je zrak zelo ohlajen in merzel. Mehurčki ki se pozimi iz soparjev naredé, ne morejo se v

kapljice stekati, ker zavolj prevelicega mraza precej zmerznejo. Iz vodenih mehurčkov se narejajo torej le tenke ledene iglice; zató sneženi oblaki niso iz vodenih mehurčkov, ampak iz samih ledenih iglic sestavljeni. Ko se ti oblaki bolj zgosté, dotikajo se posamesne iglice ena druge in narejajo se tiste tenke, lepe zvezdice, ktere padajo na zemljo, kedar mi pravimo, da sneg gre.

Zavolj prehudega mraza se ne morejo mehurčki v kapljice stekati in manje kapljice v večje sprijemati, da bi se tako naredile velike in debele kaplje, ki bi se potem spremenile v večja ledena zerna; ob kratkem: narediti se more o hudem mrazu le sneg ne pa toča.

Ako pa po leti, ko je gorko, oblaki niso previsoko, ne zmerznejo posamesne kapljice, ampak stekajo se v večje in debeleje in ako take debele kaplje potem naglo zmerznejo, naredi se toča. Da pa voda zmerzne, treba je mraza in vendar ne pada toča nikdar po zimi; zakaj ne, to smo že slišali, ampak le poleti in sicer v največi vročini.

Ako hočemo torej napravo toče razjasniti, moramo samo še dokazati; od kod da pride po leti toliko mraza v oblake, da voda tako nenavadno zmerzne.

Poglejmo še enkrat v točnate oblake! Naj poprej se prepreže nebo s tenkimi, belkastimi oblaki, pod temi pa se ne daleč od tal grozno naglo nakopičijo drugi bolj rumenkaste ali pa pepelnate barve. Čudno je, da se ti oblaki ne razširjajo in na okrajih skoraj nič ne naraščajo, le v sredini se gosté in debelé. V sredi se torej posebno naglo soparji spreminjajo in odtod pride tisto živo gibanje v točnem oblaku, katero sem v začetku omenil. Tudi pada toča le iz srede, ob kraji samo dežuje. V sredi torej mora oblak imeti vir ohlajenja. Poprej pa sem rekel, da soparji vežejo gorkoto, katero pa ko se v vodne mehurčke spremené, spet razvežejo in oprosté. Ker

se pa v točnatem oblaku soparji grozno hitro spreminjajo, mora se v njem tudi veliko gorkote razviti. Po tem takem bi moralo v točnem oblaku gorko biti, ne pa tako merzlo, da bi debele kaplje, ki se narejajo iz majhnih kapljic zmerzovale. Ali vender je tako, ker vsa ta gorkota, ki se razvija v točnatem oblaku spreminja se, kakor uči slaven naravoslovec na Dunaji, v električno, ki se potem v blisku in gromu, ki sta gotova spremljevalca toče, razodeva.

Gorkota se spremeni v električno, tako nastopi hipoma hud mraz, in debele kaplje se spremené v točna zerna, ki pa še potem padaje naraščajo ravno tako, kakor sem pri dežji povedal.

Lahko vam je zdaj razumeti, zakaj se vselej, kedar toča gre, tudi bliska, ker blisk in grom sta le naslednika zračne elektrike, ki se iz gorkote nareja; lahko vam je razumeti, zakaj je pred točo tako vroče, po toči pa tako merzlo: — zató ker se je toliko gorkote spremenilo v električno; lahko vam je pa tudi po tem takem razumeti, koliko moči imajo čarobnice ali copernice do toče.

IV.

Iskrice.

1. Radi so stavili naši očetje cerkve božje na visoke gore, ali svoje pohlevne bajtice le spodej v doline; tako postavimo tudi mi v naših srcih visoko altar božji, da naj kipi nad vse posvetne misli in želje. —

2. Kdo je povedal mlademu škerjančku o južnih toplih deželah? Kdo ga mika na jesen tje in mu kaže pot? — Enako koperni človeška duša po nekem kraju, ki jej je še nepoznan, — po nebesih; enako koperni po neumerjočosti, po večni ljubezni! Veš, od kod je to poželenje človekovo? —

3. Mnogokrat pije bolnik najbritkejša zdravila. Njemu enaki so uni nesrečneži, ki prenašajo z neverjetno stanovitnostjo britkosti in težave; bolnik upa od Boga zdravja, nesrečnik pa spremembe in plačila! —

4. Ob času viharjev rastejo vsa zelišča najhitreje; tako tudi naše čednosti v borbah in nevarnostih. —

5. Mile zvezdice se vidijo iz dna čistega jezera; in enako plava podoba nedolžne duše v očesu.

6. Svetlo solnce nam zjutraj naznanja rumena zarja, in čisto serce nežna mila rudečica na obrazu.

7. Bridek sad se zdi oreh unemu, ki vgrizne v njegovo luščino; ali kako sladko jedro tiči v orehu!

— Bridko se zdi tudi človeku življenje, ki ga še ne pozna, ali kako prijetno živi, kdor hodi po pravi poti in ohrani čisto serce!

8. Krasno vidimo po sadovnjakih spomladi drevesa cveteti, preden zelené in sad rodijo. Cvetju dreves so podobne mladenčeve nade in sanje; Bog vari, da ga ne ukanijo.

9. Demant se ob demantu gladi, da dobi svitlobo, po kateri se odlikuje med vsemi žlahtnimi kamni. — Tako si prilastí mladenec omiko in blagi značaj le v družbi izobraženih blagih ljudi! —

10. Kako nam gane serce radost nedolžnih otročičev, katerim je obilno navesilo dete Ježušček na sveti večer božje drevce! Radosti se nam pri tem pogledu serce topi! — Ali bratje! mar nismo tudi mi otroci nebeškega očeta? Ali ne naveša njegova roka tudi nam spomladi zemljo s cvetjem, in jeseni s sadjem? — Kje je takrat naša radost, naša hvaležnost? Zakaj smo eden drugemu zavidljivi, zakaj eden drugega čertimo? —

J. G.

V.

Misionarjem v spomin. *)

(Zložil rajni sem. duhoven in bogoslovec g. M. Lotrič.)

Bog nas kliče v daljne daljne kraje;
Starši! dajte svojih serc mu polovico,
On pa dal bo enkrat srečnim vam desnico,
Ko se snidemo pred sodnim stolom.

Bratje dragi, vi tovarši blagi!
Veste! v Kristovem telesu ni ločitve;
Naj nas vežejo vzajemne zmir molitve,
Naj se dvigajo k dobrotnemu Očetu. —

Idite sinovi, idite tovarši!
Luč resnice serčno prižigajte,
Greh, nevednost hrabro preganjajte,
Saj vas enkrat čaka sreča rajska.

Ladjica težko že čaka blage teže,
Plakajoča plava ob bregovih,
Željno se ozira po sinovih
Domovine večne, dedih rajskih.

Jezus se sprehaja po zerkalu mirnem,
Vas objel bo, ki ste razumeli,
Kaj je: se ločiti od zibeli,
Pa iskati duš ženitvi rajski.

Unkraj morja trepetajo duše drage;
Z vami bo došla jim krasna zarja,
Ki rodila davno jo Kalvarija,
Plača vam in njim — nebeški dom. —

Razglasil J. Levičnik.

*) Ta pesem je bila menda zložena o priliki, ko so l. 1864 slovenski bogoslovci z slavnoznanim misionarjem Franc Pirc-em v Ameriko odrinili.

VI.

Zadnji dan leta.

Leto zginva! —

Zdaj in zdaj se bode poslovilo!

Blagor vsem, ki brumno so živeli,

Dobrih del za večnost si našli, —

Vse pred Bogom to jih bo hvalilo!

Novo leto! —

Zdaj in zdaj nam bode nastopilo! —

Kteri dansi čisto vest imate,

Glejte! da nedolžnost ne prodate!

Silno to bi enkrat vas tožilo! —

Zadnjič solnce! —

Zdaj in zdaj nam bode zatonilo!

Ako kateri v grehah še živijo,

Hitro, hitro! naj se spokorijo!

Vest jim to bo zopet ohladilo. —

Drugi bratje! —

Zdaj in zdaj nam bode zazvonilo! —

Urno vsi za dobro se trudimo!

Voljo božjo radi zmir spolnimo!

To, — le to, nam raj bo odklenilo! —

Još. Levčnik.

KAZALO.

	Stran
I. Spomini starega Slovenca	3
II. Mana v puščavi	64
III. O toči	68
IV. Iskrice	76
V. Misionarjem v spomin	78
VI. Zadnji dan leta	79

Ravno po teh bukvarjih se morejo tudi dobiti po pristavljeni ceni:

	gld. kr.
1. Lavretanske pridige 1863	1 —
2. Viljem Tell; spisal M. Schiller, poslovenil Fr. Cegnar 1862	— 80
3. Babica. Obrazi iz kmečkega življenja; spisala Božena Nemcova, poslovenil Fr. Cegnar 1862	1 —
4. Platonov Kriton in Apologija; poslovenil J. Božič 1862	— 30
5. Ksenofontovi spomini na Sokrata; poslovenil P. Ladislav Hrovat	— 54
6. Na sv. večer v treh spevih; zložil Gr. Krek 1863	— 24
7. Virgiljevo Poljedelstvo ali Georgikon; poslovenil Dr. J. Šubic 1863	— 40
8. Sofoklov Ajant, poslovenil M. Valjavec 1863	— 36
9. Kitica Andersenovih pravljic, poslovenil Fr. Erjavec	— 30
10. Veronika desenška v 15 spevih; zložil J. Frankolski	— 36
11. Ciril in Metod; prigodbe in povesti v spevih, zložil A. Umek 1863	— 24
12. Družina Alvaredova; povest iz kmečkega življenja; poslovenil J. Parapat 1864	— 50
13. Pervenci; zložil J. Bile 1864	— 50
14. Lermontov Ismael-bej; poslovenil J. Vesnin 1864	— 30
15. Agapija, obraz iz jugoslovanskega življenja; spisal E. Chocholoušek 1864	— 30
16. Čvet slovenske poezije, sestavil A. Janežič 1863	— 35
17. Živalstvo, spisal A. Pokorny, poslovenil Fr. Erjavec 1864	— 75
18. Rastlinstvo, spisal A. Pokorny, poslovenil J. Tušek 1864	— 65
19. Marija Stuart, zložil Fr. Schiller, poslovenil Fr. Cegnar	— 80
20. Kirdžali. Podonavska povest. Poljski spisal M. Čajkovski, poslovenil Podgoričan	1 20
21. Pesmi. Zložil A. Umek Okiški	— 70

Natisnil Jožef Blaznik v Ljubljani.